

LUNDS UNIVERSITET

Socialhögskolan

SOL066

Vårterminen 2006

”Våld som våld... skulle jag tro”

**Kvinnojourers förhållningssätt till våld i samkönade relationer
mellan kvinnor**

Författaren: Gabriella Boijesen

Sophie Rigó

Handledare: Lars B. Ohlsson

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to examine women's shelter representatives' views on domestic violence in same-sex relationships between women. The questions we posed were how women's shelter representatives relate to same-sex domestic violence, both from a theoretical and practical perspective, as well as if they are, or feel they should be, inclusive of women who are victims of same-sex domestic violence.

We conducted a qualitative study, in which we interviewed eight women's shelter representatives. We then compared and linked our findings with previous research, including studies on the occurrence of same-sex violence, and ideas of similarity and differences between men's violence against women and same-sex domestic violence. We also linked our findings to theories on heteronormativity and structural theories surrounding same-sex domestic violence.

We found that the competence and knowledge of women's shelter representatives varies greatly from individual to individual. Heteronormativity permeates the organisations to a great extent, from exclusive marketing and initial reception to a lack of interest regarding these issues. All of the respondents felt it was women's shelters responsibility to help victims of domestic violence in same-sex relationships. We also found that the respondents had trouble linking structural factors to violence in same-sex relationships.

Key words: Women's shelters, domestic violence, same-sex relationships, lesbian, heteronormativity.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD	5
1. INLEDNING	6
1.1 Problemformulering	6
1.2 Syfte	6
1.3 Frågeställningar	7
1.4 Begreppsförklaringar	7
1.4.1 Våld	7
1.4.2 Samkönade/olikkönade relationer	7
1.4.3 Heterosexism, heteronormativitet och homofobi	7
1.4.4 Naiva teorier	8
2. METOD OCH URVAL	9
2.1 Val av metod	9
2.2 Urval	10
2.3 Genomförande av intervjuerna	11
2.4 Reliabilitet	12
2.5 Validitet	13
2.6 Etiska överväganden	13
2.7 Källkritik	14
2.8 Databearbetning	15
2.9 Fortsatt framställning	16
3. TIDIGARE FORSKNING	17
3.1 Förekomsten av våld i samkönade relationer	17
3.2 Kvinnojourers bemötande	18
3.2.1 Lika-tanken	18
3.2.2 Heterosexism, homofobi och könsroller	18
3.3 Minoritetsfaktorer	19
4. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	21
4.1 Heteronormativitet	21
4.2 Strukturella förklaringsmodeller för samkönat partnervåld	22
5. RESULTATREDOVISNING	25
5.1 Presentation av intervjupersonerna	25

5.2 Att möta kvinnor i samkönade relationer	25
5.2.1 Erfarenheter.....	25
5.2.2 Uppfattning om frekvens av våld i samkönade relationer	26
5.2.3 Tankar kring bemötande	27
5.2.4 Praktiska skillnader	30
5.2.5 Kunskap, kompetens och intresse	31
5.3 Tankar kring våld mellan kvinnor i samkönade relationer.....	32
5.3.1 Våldets uttryckssätt	32
5.3.2 Likheter med olikkönt partnervåld	33
5.3.3 Särskilda faktorer i samkönt partnervåld	33
5.4 Respondenternas naiva teorier	34
5.4.1 Respondenternas naiva teorier gällande våld i nära relationer	35
5.4.2 Respondenternas naiva teorier gällande våld i nära samkönade relationer mellan kvinnor	37
5.4.3 Konflikt mellan respondenternas naiva teorier?	37
5.5 Kvinnojourers marknadsföring	38
5.6 Vems ansvar?.....	40
5.6.1 Är våld i samkönade relationer kvinnojourernas ansvar?.....	40
5.6.2 Andra organisationer	40
5.7 Allmänna tankar om homosexualitet	41
6. ANALYS	42
6.1 Uppfattning om frekvens av våld i samkönade relationer.....	42
6.2 Heteronormativitet	42
6.2.1 Bemötande	42
6.2.2 Marknadsföring	45
6.3 Lika/olika?	46
6.4 Strukturella förklaringar på samkönt partnervåld	48
7. SAMMANFATTNING OCH SLUTDISKUSSION.....	51
7.1 Sammanfattning	51
7.2 Slutdiskussion	52
8. KÄLLFÖRTECKNING.....	55
8.1 Referenser	55
8.2 Internet.....	56
Bilaga 1: Intervjumanual.....	58

FÖRORD

Det har varit en kämpig men stimulerande tid, denna vår när vi har arbetat med vår c-uppsats. Efter tröga transkriberingar, många mail fram och tillbaka och några små nervsammanbrott är vår uppsats slutligen färdig.

Vi vill tacka alla som har gjort det möjligt för oss att skriva denna uppsats. Först och främst de kvinnojoursrepresentanter som på ett så tillmötesgående sätt har tagit emot oss och svarat på våra frågor. Utan er hade vår uppsats ej varit möjlig att genomföra! Vi vill också tacka vår handledare, Lars B. Ohlsson, för positiva ord och snabba svar.

Slutligen vill vi tacka våra familjer, vänner, mer än vänner och alla andra som dels har stöttat oss i vårt uppsatsarbete men också distraherat oss från vår stress och ångest när det behövdes som mest.

Sophie och Gabriella

Lund, maj 2006

1. INLEDNING

1.1 Problemformulering

Mäns våld mot kvinnor är ett stort samhällsproblem och något som uppmärksammats mycket i media under den senaste tiden. Det har blivit accepterat att kvinnor som utsätts för mäns våld söker hjälp och en rad kvinnojourer har uppkommit för denna saks skull. Idag pågår en diskussion om att det finns ett behov av fler kvinnojourer då de som redan existerar täcker upp ett alltför stort geografiskt upptagningsområde (se exempelvis Sydsvenskan 2006-04-25).

Vi har valt att lägga fokus i denna uppsats på en inte lika uppmärksammat problematik, nämligen våld i samkönade relationer mellan kvinnor. Det förekommer våld i samkönade såväl som olikkönade relationer men det förstnämnda uppmärksammas sällan. Vi intresserade oss för huruvida kvinnojourer träffar kvinnor som utsätts för våld i en samkönad relation och om inte, vad detta kan bero på.

Studier har visat att våld i nära relationer förekommer även i samkönade förhållanden (Renzetti 1992; Holmberg & Stjernqvist 2005). Tidigare forskning visar också att det finns många likheter mellan våldsprocesserna i såväl samkönade som olikkönade relationer, det finns dock vissa särskilda faktorer som spelar in vad gäller våld i nära relationer mellan två män eller två kvinnor (Gårdfeldt 2003). Det är svårt att uppskatta antalet homo- och bisexuella i en befolkning men det beräknas enligt RFSU:s hemsida att fem till tio procent är homo- eller bisexuella (Riksförbundet för sexuell upplysning 2006).

Både ROKS (Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige 2006) och SKR (Sveriges Kvinnojourers Riksförbund 2006), de två organisationer som kvinnojourer i Sverige tillhör, arbetar enligt deras hemsidor med att motverka *mäns våld mot kvinnor*. Båda organisationerna har ett stort fokus på mäns våld mot kvinnor men SKR har faktiskt som uttalat mål att hjälpa lesbiska kvinnor som utsätts för våld av sin partner.

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka kvinnojourers förhållningssätt till våld i samkönade relationer mellan kvinnor.

1.3 Frågeställningar

- Hur förhåller sig kvinnojourer till våld i samkönade relationer mellan kvinnor?
- Hur tänker kvinnojoursrepresentanter kring bemötande och marknadsföring i relation till kvinnor som lever i samkönade relationer?
- Vilka tankar har kvinnojoursrepresentanter angående våldets uttryckssätt i samkönade relationer mellan kvinnor jämfört med våld i olikkönade relationer?
- Skiljer sig kvinnojoursrepresentanters förklaringsmodeller för våld i samkönade mellan kvinnor och olikkönade relationer åt?

1.4 Begreppsförklaringar

Under denna rubrik vill vi föra en diskussion kring några av de begrepp vi har valt att använda oss av.

1.4.1 Våld

Med våld menar vi fysiskt, psykiskt och sexuellt våld.

1.4.2 Samkönade/olikkönade relationer

Vi har valt att i största mån använda oss av begreppen samkönade och olikkönade relationer, snarare än homosexuella/lesbiska och heterosexuella relationer. Detta på grund av att begreppen samkönade och olikkönade förhållanden är mer inkluderande. Vi är medvetna om att en person inte måste vara homosexuell för att ingå i en samkönad relation eller heterosexuell för att ingå i en olikkönad relation. Personen kan definiera sig som bisexuell eller ha någon annan självdefinition. Dock har vi använt oss av begrepp som ”lesbisk relation” i intervjumanualen, främst för att hålla frågorna enkla och intervjuerna på en avslappnad samtalsnivå.

1.4.3 Heterosexism, heteronormativitet och homofobi

Vi utgår i vår uppsats till stor del från ett heteronormativitetsperspektiv, ett begrepp vilket vi förklarar och definierar i kapitlet om teoretiska utgångspunkter. Andra ord som används, så väl av oss själva som av författare vi refererar till, som vi anser kan behöva definieras är heterosexism och homofobi. De angränsar heteronormativitet men har en något annorlunda innebörd.

Holmberg och Stjernqvist (2005) menar att ”heterosexistiska strukturer syftar på att samhället förutsätter att människor är heterosexuella och att det är liktydigt med att vara ’normal’” (s 22). Detta ord kan nästan användas som en synonym för heteronormativitet men enligt internetencyklopedin Wikipedia handlar heteronormativitet, eller heterocentrism, mer om en undermedveten tanke om att alla är heterosexuella, utan att för den sakens skull ha några negativa känslor gällande homo- och bisexuella (Wikipedia 2006).

Homofobi definieras i Nationalencyklopedin som en ”personlig, irrationell rädsla för homosexualitet, homosexuella människor eller egna homosexuella impulser” (2006). Holmberg och Stjernqvist (2005) beskriver det som att ”strukturer av homofobi innebär att det finns en ogrundad rädsla och avsky för lhbt-personer [lesbiska, homosexuella, bisexuella och transpersoner]” (s 22).

1.4.4 Naiva teorier

Naiva teorier är ett begrepp som beskriver en människas förståelse av andras handlingar utifrån hennes egna föreställningar och erfarenheter (Olsson 1993, s 5). Vi använder oss av uttrycket naiva teorier när vi diskuterar respondenternas erfarenhetsgrundade förklaringsmodeller.

2. METOD OCH URVAL

I detta kapitel presenterar vi hur vi har gått till väga vid intervjuer och analysarbetet. Vi diskuterar vår metod och vårt urval, samt vår undersöknings reliabilitet och validitet. Vidare förhåller vi oss kritiskt till våra källor och diskuterar etiska överväganden. Slutligen beskriver vi vår fortsatta framställning.

2.1 Val av metod

Vi har valt att göra en kvalitativ, icke-experimentell undersökning. Holme och Solvang (1997) poängterar att valet av metod bör styras av vad det är som undersöks och vilka frågeställningar som ska besvaras (s 75). Då vårt syfte med uppsatsen är att undersöka kvinnojourers förhållningssätt till våld i samkönade relationer ansåg vi att detta bäst kan uppnås genom kvalitativa metoder. Vi upplevde den flexibilitet och närhet till undersökningsenheterna som kvalitativa metoder erbjuder som positiv. Vi ville kunna föra en dialog med respondenterna angående deras tankar och åsikter gällande våld i samkönade relationer och kvinnojourernas roll vad gäller detta problem. Om vi istället hade valt att göra en kvantitativ undersökning, exempelvis genom att formulera en enkät, skulle vi visserligen kunnat öka undersökningens omfattning men risken att vi skulle få tillrättalagda och politiskt korrekta svar skulle ha ökat. Liksom Holme och Solvang nämner ligger kvalitativa metoders styrka i att de ger en helhetsbild av det som undersöks (a.a., s 79). Svagheten är dock att resultaten inte kan generaliseras och standardiseras (a.a., ss 80-81). Det kan vara svårt att jämföra två intervjuer som skiljer sig mycket åt i genomförande, även om båda har utgått från samma intervjumanual.

Vi valde att genomföra åtta enskilda intervjuer med kvinnojoursrepresentanter. Vi begränsade oss till åtta intervjuer och till kvinnojourer i Skåne med hänsyn till de resurser vi hade gällande tid och ekonomi. Vi ansåg att enskilda intervjuer bäst skulle tillåta respondenterna att tycka och tänka öppet, särskilt eftersom vi garanterade anonymitet. Därför genomförde vi enskilda intervjuer även på de kvinnojourer där mer än en representant intervjuades. Vi utgick från en intervjumanual som vi skapade med flexibilitet i tankarna (se bilaga 1). Intervjumanualen innehöll vissa tematiska ramar, men liksom Holme och Solvang (1997) framhåller är det viktigt att som intervjuare låta respondenten påverka samtalsriktningen (s 99). Vi försökte ha detta i åtanke vid intervjuerna och inte vara alltför bundna till exempelvis ordningsföljden i intervjumanualen.

2.2 Urval

Vårt urval består av åtta stycken respondentintervjuer. De vi intervjuat arbetar samtliga som anställda eller volontärer på kvinnojourer i Skåne och kommer i sitt arbete i kontakt med kvinnor som utsatts för våld av sin partner.

Eftersom vi var begränsade tidsmässigt såväl som ekonomiskt valde vi att genomföra intervjuer med kvinnojoursrepresentanter i Skåne. Vi försökte kontakta nästan samtliga jourer som finns i Skåne och fick snabbt ihop åtta intervjupersoner på sammanlagt fem olika kvinnojourer. Eftersom intresset att medverka var så stort behövde vi inte anstränga oss för att få tag i de jourer vi inte nått vid första försöken. Vidare försökte vi kontakta samtliga via telefon men i ett av fallen blev det genom e-post. Utav de jourer vi fick kontakt med var det endast en som tackade nej till att medverka och vi blev positivt överraskade av det stora tillmötesgåendet och intresset. På tre av jourerna intervjuade vi två representanter och de två andra intervjuerna genomfördes med vardera en representant från olika kvinnojourer. Vi använde oss av den så kallade snöbollsmetoden vilken innebar att vi hade kontakt med en person per jour och bad denna höra med andra aktiva och anställda om det kunde tänka sig att ställa upp på en intervju. På detta sätt slumpades de jourer som hade två representanter som ställde upp. Samtidigt vill vi här ställa oss frågan vem som kan tänkas ställa upp på en intervju, är det bara en fråga om vilka som har tid eller handlar det kanske också om vilka som prioriterar frågan och som har ett större intresse? Vi anser att vårt urval kan stämna in på båda sidor, i flera fall verkade tidsaspekten vara avgörande medan det i några fall också handlade om ett större intresse för dessa frågor. Vi pratade med både anställda och aktiva på de olika jourerna. Många av de aktiva som vi kom i kontakt med var pensionärer medan de anställda sträckte sig över ett yngre spektrum. Den yngsta av våra respondenter var i 20-årsåldern och den äldsta var över 70 år gammal. Vårt urval av kvinnojourer var både från större och mindre orter. Samtliga kvinnojourer tillhörde SKR, Sveriges Kvinnojourers Riksförbund. Ingen i vårt urval tillhör alltså ROKS, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige. Detta var inget vi medvetet eftersökte utan är ett resultat av att nästan samtliga kvinnojourer i Skåne tillhör detta riksförbund. Vi vill även passa på att kommentera att samtliga intervjupersoner var kvinnor, något som kan förklaras med att det på de allra flesta kvinnojourer i Sverige endast finns kvinnliga aktiva medlemmar och anställda.

Holme och Solvang (1997) för en diskussion i sin bok kring urval av undersökningsenheter. De menar att statistisk generalisering och representativitet inte är några centrala syften i kvalitativa metoder (a.a., s 101). Urvalet i en kvalitativ undersökning spelar ändå stor roll då ett felaktigt urval kan leda till att hela undersökningen förlorar sitt värde på grund av att den inte överrensstämmer med den ursprungliga utgångspunkten. Vidare är syftet med kvalitativa intervjuer att stärka informationsvärdet samt skapa en möjlighet till en mer djupgående och komplett föreställning om fenomenet som ligger till grund för studien (a.a.). I vårt fall skedde urvalet av våra respondenter i viss mån slumpmässigt då vi bad personen vi först kom i kontakt med på kvinnojouren höra med andra kollegor och aktiva medlemmar om någon eller ett par kunde tänka sig att ställa upp på en intervju. Vårt urval är emellertid till viss del som Holme och Solvang (1997) kallar systematiskt. Våra kriterier var att vi ville samtala med anställda och/eller aktiva medlemmar på kvinnojouren i fråga.

2.3 Genomförande av intervjuerna

Vi hade turen att få ihop åtta intervjuer på kort tid och möjlighet att genomföra dessa inom loppet av två veckor. Samtliga intervjuer genomfördes enskilt men i ett av fallen satt båda kvinnojoursrepresentanterna med på grund av platsbrist. Vi inser att detta kan ses som etiskt inkorrekt och kan påverka intervjuernas utslag men i detta fall hoppades vi att intervjupersonerna var så pass bekväma med varandra att de trots den andres närvaro gav ärliga och öppna svar. Hade vi känt att intervjupersonerna var obekväma i situationen med sin kollega närvarande hade vi försökt lösa problemet men detta verkade inte nödvändigt i det här fallet. Vi försökte skapa en god och öppen atmosfär under intervjuerna och lät respondenterna styra intervjun i stor utsträckning. Vår ordningsföljd på temafrågorna vi utformat anpassades till intervjupersonen i fråga. Viktigt att nämna är också att själva genomförandet av intervjuerna kan ha skiljt sig åt i och med att vi turades om att styra intervjun. Vi delade upp arbetet så att vi vardera styrde fyra intervjuer medan den andra satt med och tog stödanteckningar och fyllde även i med frågor på områden som den andra missat.

Något som vi diskuterat sinsemellan är huruvida intervjupersonerna uppfattade oss som heterosexuella eller inte och hur detta i så fall kan ha påverkat utfallet av intervjuerna. Vi menar att respondenterna kanske skulle komma att forma sina svar utifrån denna uppfattning. Om de uppfattat oss som icke-heterosexuella hade de kanske givit mer ”politiskt korrekta”

svar eller börjat ställa frågor till oss gällande exempelvis våldets uttryckssätt, hur vanligt förekommande det är med våld i samkönade relationer och känsla av utsatthet i samhället.

2.4 Reliabilitet

Med reliabilitet menas en undersöknings pålitlighet. Den bestäms av hur mätningarna utförs samt graden av noggrannhet vid bearbetningen av den insamlade informationen (Holme & Solvang, 1997). Beträffande reliabiliteten av vår undersökning vill vi inleda med att påpeka att undersökningen är av en så liten storlek att det inte ska klassas som generaliserbart material. Det är alltså inte något material som kan användas till att dra några generella slutsatser utifrån.

Vi var båda närvarande under samtliga intervjuer och detta anser vi stärka reliabiliteten av vår undersökning då den som intog en mer avvaktande roll kunde följa upp med följdfrågor och kompletterande frågor om något glömdes bort av intervjuaren. Vi försökte skapa en avslappnad miljö under intervjuerna och gjorde vårt bästa för att få respondenterna att känna sig bekväma i intervjusituationen. Den som inte ledde intervjun satt lite mer avsidis och på detta sätt hoppas vi att intervjupersonen inte kände sig i underläge.

Vi har även vid transkriberingen av vårt insamlade material återgivit det i detalj. Under rubriken databearbetning beskriver vi hur vi har behandlat vårt insamlade material för att i största möjliga mån ge en sann bild av respondenternas åsikter och tankar. Eftersom vi är två personer har vi kunnat diskutera igenom saker och ting och på så sätt sett till att reliabiliteten i vår undersökning bevarats intakt i stor utsträckning.

Något som vi anser stärka vår reliabilitet ytterligare är det faktum att inga respondenter hade fått ta del av våra frågor innan intervjutillfället. Vi menar att detta ökar möjligheten att få spontana och ärliga svar. Samtliga intervjupersoner var endast informerade om ämnet för intervjun. Detta gav dem möjlighet att tänka till om ämnet innan själva intervjun men förhoppningsvis inte i så stor utsträckning att de hade färdigformulerade, ”korrekta”, svar i tankarna. Självklart finns det alltid en risk för att få så kallat ”politiskt korrekta” svar då man ställer frågor rörande ett ämne som kan ses som ”känsligt”. Vi har emellertid känslan av att vi lyckades skapa en avslappnad och öppen mentalitet under samtliga intervjuer vilket ledde till att intervjupersonerna vågade öppna upp och ge oss ärliga och spontana svar på våra frågor.

2.5 Validitet

Enligt Holme och Solvang (1997) är validiteten beroende av vad vi mäter och om detta är klart uttryckt i frågeställningen. I *PM för uppsatsskrivare* (Hilte 2001) förklaras validitet utifrån om vi undersöker det vi avser att undersöka samt till hur stor del det empiriska materialet stämmer överens med en teoretisk definition av ett nyckelbegrepp översatt till mätbara frågor.

Eftersom vår undersökning inte var särskilt etiskt känslig kunde vi ställa förhållandevis raka och tydliga frågor till våra intervjupersoner. Dessa frågor var väl utarbetade utifrån vårt syfte och våra frågeställningar. Detta gör att validiteten av vår undersökning är generellt hög. Dessutom underlättade vår intervjumetod möjligheten att få till en god och öppen diskussion med respondenterna då vår undersökningsmetod var mer av en dialog och ett samtal än en stel intervju eller enkätundersökning. Vi kunde förtydliga vissa saker och försökte bekräfta att intervjupersonerna inte missförstått våra frågor på något sätt, något som vidare stärker validiteten av vårt insamlade material.

Något som kan ifrågasätta validiteten av vår undersökning är vårt urval. Vi har endast varit i kontakt med kvinnojourer i Skåne och vi har bara pratat med en eller två representanter för dessa jourer. Vi är medvetna om att de åsikter och kunskapsnivåer som finns bland dem som är aktiva medlemmar och anställda kan variera i stor utsträckning. Det råder inte en gemensam åsikt bland samtliga på en och samma kvinnojour, högst antagligen hade vi fått skilda kommentarer om vi samtalat med fler på jourerna.

2.6 Etiska överväganden

Då vi intervjuade människor i egenskap av representanter för en verksamhet anser vi att de etiska övervägandena blir färre än de skulle vara om vi intervjuade människor i egenskap av privatpersoner. Så som vårt syfte och våra frågeställningar är utformade ligger vårt ämne på en organisatorisk nivå. Ändå har vi valt att anonymisera respondenterna så mycket som möjligt. Detta för att kunna skapa ett öppet och tillåtande samtalsforum där intervjupersonerna kan tala fritt utan att känna sig tvungna att vara politiskt korrekta. Vi inser att kvinnojouren i Skåne har mycket kontakt med varandra och att de är så pass få att en person lätt skulle kunna kännas igen av såväl aktiva medlemmar på den egna juren som på andra jourer om vi

inkluderade uppgifter om exempelvis ålder eller bakgrund. Därför har vi alltså låtit bli att redovisa ens en uppskattad ålder, vad intervjupersonen har jobbat med eller jobbar med utöver kvinnojoursverksamheten samt om någon av respondenterna har annan etnisk tillhörighet än svensk. Vi har inte heller preciserat vilka respondenter som kommer från samma kvinnojour för att inte avslöja intervjupersonerna för varandra. Samtliga namn är fingerade.

Alla intervjuer har skett på frivillig basis och respondenterna har i förväg varit informerade om att det rör sig om enskilda intervjuer angående våld i samkönade relationer och att vi garanterar anonymitet. Materialet, transkriberade intervjuer och inspelningar, har behandlats konfidentiellt och samtliga inspelade intervjuer kommer att raderas vid avslutat arbete.

2.7 Källkritik

Vi fann mycket lite, om någon, litteratur som gav svar på de frågeställningar vi ville besvara och det hade vi inte heller förväntat oss att göra. Det närmaste vi kom var en mindre del om kvinnojourers tankar och förhållningssätt i en större studie gällande våld i samkönade relationer. Denna studie var, om än liten, en bra utgångspunkt för oss i vårt analysarbete.

Det finns en hel del litteratur om ämnet våld i samkönade relationer och vi har tvingats göra avgränsningar varvid vi har valt att använda oss av den litteratur som har haft högst relevans för våra frågeställningar. Vi har därför exempelvis valt att fokusera på teorier om strukturella förklaringsmodeller även om det finns en uppsjö av litteratur även om individuella förklaringsmodeller för samkönat partnervåld. Vi har även begränsats av vilken litteratur som har funnits tillgänglig på bibliotek i Sverige. Vissa böcker har helt enkelt inte varit möjliga att låna och vissa har inte ens funnits att köpa i Sverige. Med tanke på våra begränsade resurser vad gäller både tid och pengar har vi ibland tvingats sälla bort litteratur som andra författare har refererat till och som hade kunnat vara av relevans. Vi har i högsta möjliga grad använt oss av ursprungskällor.

Vi har använt en hel del litteratur från USA och även amerikanska studier, vilka vi ändå kan se har hög relevans för svenska förhållanden. I flera av fallen har vi använt oss av litteratur på dess originalspråk men i några fall har vi använt oss av översättningar till svenska. Vi har använt oss av en hel del mycket färsk forskning och litteratur vilket vi anser är positivt. Vår

äldsta källa är från 1992 och är en studie om bland annat förekomsten av våld i samkönade relationer i USA. Vi anser att denna studie ändå är relevant på det sätt som vi använder den.

Vidare är det av vikt att nämna att vi i våra teoretiska utgångspunkter ofta har fått lyfta ut vissa avsnitt ur böcker, då endast dessa delar varit av relevans för vår undersökning. Därför kan vi självkritiskt nämna att det är möjligt att vi har använt författarens teorier ur sin kontext, även om vi har gjort vårt yttersta för att presentera teorierna i sitt sammanhang. Vi vill även poängtera att det vi presenterar är våra egna tolkningar av författarnas material.

Vi har använt oss av internetkällor i form av artiklar eller föreningars hemsidor i vår inledning. Vi har dessutom använt oss av uppslagsverk på nätet i våra diskussioner av begreppsförklaringar. Vi anser att dessa källor är relevanta för vårt ämne och att deras validitet och reliabilitet inte komprimerar vår uppsats värde, då vi främst använder dem som ett avstamp för vår diskussion.

2.8 Databearbetning

Samtliga intervjuer har spelats in med respondenternas tillåtelse och inspelningarna har därefter transkriberats i sin helhet, med skrat, småord och pauser utskrivna. Vi har försökt bevara intervjupersonernas egna språk i högsta möjliga grad vid transkriberingen. Citat har dock justerats vid resultatredovisningen för att göras lättförståeliga då vi i vissa fall har upplevt talspråket distraherande. Liksom Hilde (2001) uttrycker så kan en sådan varsam redigering av citat krävas för att bibehålla textens läsvärde utan att förlora respondentens karaktäristiska sätt att uttrycka sig (s 14).

Boréus och Bergström (2005) definierar en kvalitativ innehållsanalys som en analys som syftar till att på ett systematiskt sätt beskriva textinnehåll utan att räkna eller mäta något (s 44). Robertson (2005) beskriver en kvalitativ innehållsanalys som det *kategoriska-innehållsliga sättet*, där kategorier definieras inom det ämne som studeras. Därefter väljs enskilda yttranden i texten ut för att sedan samlas under de definierade kategorierna (a.a., s 237). Vi gjorde en kvalitativ innehållsanalys genom att organisera det insamlade intervju-materialet enligt teman vi kunde skönja i intervjuerna. Därefter presenterade vi detta material under rubriker som överrensstämmer med dessa teman för att på så sätt göra materialet så översiktligt som möjligt. Vi valde att varva direkta citat med referat av intervjuerna för att i

högsta möjliga mån ge en ärlig bild av respondenternas tankar och åsikter. För att i så hög grad som möjligt kunna ge en ärlig bild av materialet utan att blanda in våra egna tolkningar valde vi att hålla resultatredovisningen och analysen separata. I analysdelen valde vi rubriker utifrån vår tidigare forskning och våra teoretiska utgångspunkter för att sedan sortera in våra, i resultatredovisningsdelen presenterade, teman under lämplig rubrik. Flera av temana överlappade varandra och det sätt på vilka de presenterades i resultatredovisningsdelen, om än det lättast överskådliga, var inte alltid det mest logiska sättet att lägga fram det i analysen.

2.9 Fortsatt framställning

I följande avsnitt ger vi en presentation av den tidigare forskning vi tagit del av och som vi kommer att använda oss av i analysen. I kapitlet därpå redogör vi för våra teoretiska utgångspunkter vilka är heteronormativitet och strukturella förklaringar för samkönat partnervåld. Därefter följer ett kapitel med vår resultatredovisning som är indelat i en rad teman. Kapitlet därpå innehåller vår analys av vårt empiriska material utifrån tidigare forskning såväl som de teoretiska utgångspunkterna. Avslutningsvis kommer ett kapitel innehållande sammanfattning och slutdiskussion.

3. TIDIGARE FORSKNING

I detta kapitel presenterar vi tidigare forskning som är relevant för det område vi studerar. Vi börjar med att presentera forskning om förekomsten av våld i samkönade relationer. Därefter tar vi upp ”lika-tanken”, ett fenomen som tidigare uppmärksammats vid intervjuer med bland annat kvinnojoursrepresentanter gällande just våld i samkönade relationer. Slutligen lyfter vi fram forskning gällande unika element som finns i samkönade relationer där partnervåld förekommer.

3.1 Förekomsten av våld i samkönade relationer

Carin Holmbergs och Ulrica Stjernqvists (2005) rapport, *Våldsamt olika och lika*, utgår från den kvantitativa studie de har genomfört med ambitionen att i viss mån kartlägga våld i samkönade relationer. Denna studie bestod av en omfattande enkätundersökning med drygt 2000 respondenter (a.a., s 44). Författarna lägger i metodavsnittet vikt vid att diskutera grundläggande hinder med att genomföra en representativ kartläggning av samkönat partnervåld. De påpekar att när man gör undersökningar gällande hbt-personer är ett stort problem att ingen vet hur stor populationen är, i och med att människor inte registreras utifrån sin sexuella läggning. Holmberg och Stjernqvist har av praktiska skäl valt att skicka ut enkäter till medlemmar i en förening för hbt-personer och de poängterar att detta innebär att de inte har ett representativt urval. Medlemmarna av RFSL¹, den förening de har arbetat genom för att nå respondenter, består exempelvis av människor som kan förmodas leva mer öppet med sin sexuella läggning än många andra homo- och bisexuella (a.a., s 27). Författarna av rapporten menar därför att deras studie inte bör ses som generaliserande utan snarare som utforskande av förekomsten av våld i samkönade relationer och de uttryckssätt som våldet tar sig (a.a., s 28).

Claire Renzetti (1992) genomförde en omfattande empirisk studie om våld i lesbiska parrelationer i USA som ibland används som stöd för uppfattningen att samkönat partnervåld är lika vanligt förekommande som mäns våld mot kvinnor. Renzetti själv menar att sådana slutsatser inte kan dras utifrån hennes studie, på grund av bristen på generaliserbara urvalsgrupper. Hon menar att det centrala med hennes studie är att den tveklöst visar att våld i samkönade parrelationer förekommer (a.a., s 19).

¹ Riksförbundet för sexuellt likaberättigande

3.2 Kvinnojourers bemötande

Holmberg och Stjernqvist (2005) genomförde även en mindre kvalitativ studie gällande ideella och professionella organisationers syn på våld i samkönade parrelationer som en del av deras rapport. Vi presenterar här två teman av vikt för vår undersökning.

3.2.1 Lika-tanken

Ett framträdande tema i deras samtal med dels kvinnojourer, men även brottsofferjourer och mansjourer, är vad Holmberg och Stjernqvist benämner ”lika-tanken”, att man tänker sig att våldets mekanismer är desamma i samkönade som i olikkönade relationer (2005, s 37). Med andra ord föreställer man sig att det är detsamma att utsättas för partnervåld i en samkönad relation som i en heterosexuell relation och att hbt-personer därför både kan och bör bemötas som heterosexuella (a.a., s 42). Holmberg och Stjernqvist menar att respondenterna med sådana formuleringar vill understryka sin egen fördomsfrihet gentemot samkönade par och poängtera att de inte gör någon uppdelning av ”vi och dom andra” men att resultatet snarare blir det motsatta: Det visar att de inte har kunskap eller kompetens i frågan och istället förlitar sig på lösa antaganden (a.a., ss 37-38, 42-43). Holmberg och Stjernqvist tydliggör vad de anser om lika-tanken med följande citat:

Det fungerar således inte att bara sätta likhetstecken mellan våld i samkönade och våld i olikkönade relationer. Våld i samkönade parrelationer är både likt och olik mäns våld mot heterosexuella kvinnor och kräver sin egen kontextualisering och delvis en egen analys (a.a., s 12).

3.2.2 Heterosexism, homofobi och könsroller

I Holmbergs och Stjernqvists (2005) rapport diskuteras, förutom lika-tanken, kvinnojourers tankar gällande våld i samkönade relationer. Holmberg och Stjernqvist finner att tre av de fem kvinnojoursrepresentanter som intervjuades är medvetna om problematiken och uttrycker en vilja att inkludera lesbiska, samtidigt som några menar att lesbiska kvinnor är osäkra på om de får vända sig till kvinnojouren när de utsatts för partnervåld (a.a., s 37). Detta innebär samtidigt att två av kvinnojoursrepresentanterna inte är medvetna om problematiken eller är villiga att inkludera lesbiska. Författarna menar att kvinnojourerna måste vara tydliga med att lesbiska är en målgrupp och inte lägga över ansvaret på de lesbiska kvinnorna (a.a., s 37). Vidare poängterar författarna betydelsen av att man som våldsutsatt homo- eller bisexuell kvinna måste komma ut med sin sexuella läggning när man söker hjälp hos exempelvis en kvinnojour

och att detta i sin tur kan leda till att man utsätts för homofobi i själva hjälpsituationen. Det är viktigt att komma ihåg att komma-ut processen är ständigt pågående och att även någon som lever helt öppet med sin sexuella läggning dagligen tvingas komma ut i det heterosexuella majoritetssamhället (a.a., s 43). Holmberg och Stjernqvist uppfångar att många av deras intervjupersoner inte vill fråga om personen är icke-heterosexuell därför att det uppfattas som en mycket privat fråga att ställa. De menar att hbt-personer definieras främst utifrån sin sexuella läggning, till skillnad från heterosexuella, och att detta leder till ett osynliggörande av gruppen eftersom sexualitet upplevs vara en privatsak i dagens svenska samhälle (a.a., s 43). Därför poängterar Holmberg och Stjernqvist vikten av att som mottagare på kvinnojourer använda könsneutrala ord och fråga om partners namn och kön, för att på så vis demonstrera att det finns en öppenhet för sexuella läggningar andra än heterosexualitet (a.a., s 43). Holmberg och Stjernqvist (a.a.) diskuterar vidare betydelsen av könsroller. De menar att normer för kvinnlighet gör det svårare att se kvinnor som förövare och att det råder en uppfattning om att det våld som kvinnor brukar är mindre allvarligt (a.a., s 17).

3.3 Minoritetsfaktorer

Även om det finns mycket som förenar våld i samkönade och olikkönade relationer så finns det också ett antal unika faktorer i samkönade relationer där våld förekommer. Kimberly F. Balsam och Dawn M. Szymanski (2005) menar att dessa faktorer är ett resultat av att vara ett samkönat par i ett samhälle där detta är stigmatiserat och marginaliserat och benämner dessa faktorer ”minority stress” (s 259), eller översatt ”minoritetsstress”. Balsam och Szymanski pekar dels ut externa stressmoment, så som hatbrott och diskriminering, men även interna stressfaktorer, så som internaliserad homofobi (a.a., s 259). De menar att stress kan härstamma från pressen av att ständigt ställas inför beslut om hur och när man bör komma ut i givna situationer. De påpekar vidare att ett samkönat par kan komma att isolera sig och förlita sig allt mer på varandra om de inte vågar leva öppet. I deras kvantitativa studie påvisar Balsam och Szymanski ett samband mellan internaliserad homofobi och våld i samkönade relationer, samt ett samband mellan diskriminering och våld i samkönade relationer (a.a., ss 265-267). De fann inga direkta samband mellan nivå på öppenhet med den sexuella läggningen och förekomsten av våld men menar att en nivåskillnad i öppenhet mellan partners, vilket studien inte mätte, mycket väl kan påverka förekomsten av våld (a.a., s 265).

Även Holmberg och Stjernqvist (2005) tar upp betydelsen av heterosexism och homofobi i samkönat partnervåld. De påpekar att homofobi och heterosexism kan leda till att parterna i en samkönad parrelation väljer att leva dolt och därmed blir isolerade och osynliggjorda, vilket i sin tur leder till att parterna blir alltmer bundna till varandra. Även i en öppen relation kan bristen på omgivningens acceptans leda till en mycket sluten och isolerad relation (a.a., s 22). Renzetti (1992) poängterar likväl att beroendet av sin partner i ett samkönat förhållande ofta blir en stressfaktor i relationen som kan vara en bakomliggande faktor till våldets uppkomst (s 116).

Lars Gårdfeldt (2003) nämner faktorer i våldsprocessen som är specifika för samkönade par i skriften *Kvinna slår kvinna, Man slår man, Homosexuell Partnermisshandel*. Vad gäller öppenhet berör han hur hotet om ”outing”, att avslöja att någon är homo- eller bisexuell, kan användas som en form av våld när den våldsutsatta inte har kommit ut med sin läggning på exempelvis jobbet eller för sin familj (a.a., s 18). Gårdfeldt menar även att våld i samkönade relationer inte alltid tas på allvar för att våldet uppfattas vara på lika villkor, att parterna är jämnstarka (a.a., s 19). Ytterligare en faktor är bristen på identifikation bland homosexuella, att den våldsutsatta personen helt enkelt inte har några referensramar för det hon utsatts för. Detta beror, menar Gårdfeldt, till stor del på tystnaden bland homosexuella. Han påpekar att det finns en stark lojalitet mot den egna gruppen och en ovilja att ”svärta ner” homosexuellas rykte i ett samhälle som redan är homofientligt (a.a., ss 21-23).

4. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

I detta kapitel presenterar vi våra teoretiska utgångspunkter. Först redovisar vi definitioner och diskussioner kring heteronormativitet och den därtill kopplade homofobiska ideologin. Därefter presenteras strukturella förklaringsmodeller för våld i nära relationer och då specifikt för våld i samkönade nära relationer.

4.1 Heteronormativitet

Lissa Nordin (2005) ger i sitt kapitel i *Queersverige* en kort och koncis definition av heteronormativitet:

Den ordning som, uppbackad av institutioner, strukturer och lagar, vidmakthåller att det ursprungligt riktiga och rätta för varje människa är att leva i en heterosexuell kärleksrelation om man vill kunna räknas som en fullvärdig, social vuxen och självständig individ med ett tillfredsställande liv (a.a., s 26).

Definitionen överrensstämmer väl med det som vi uppfattar som heteronormativitet, emedan vi också vill poängtera att heteronormativiteten gör att homosexualitet ses som avvikande. R.W. Connell (1995) nämner i sin bok *Maskuliniteter* en så kallad obligatorisk heterosexualitet, något som både män och kvinnor tvingas disciplineras in i. Heterosexualitet ses som en genomsyrande och grundläggande norm som präglar samhället och dess strukturer. Marie Nordberg (2005) tar upp att heterosexualiteten blir till en normalitet när den tas för given. Femininitet och maskulinitet kan då ses som en effekt av en normaliserad heterosexualitet, som i sin tur även delar in sexualitet i två rangordnade, dikotoma kategorier och identifikationspositioner: hetero och homo (a.a., s 24).

Connell (1995) tar även upp begreppet homofobisk ideologi. I denna ideologi smälter gränsen mellan hetero- och homosexuell samman med att vara maskulin och feminin. Homosexuella män ses ofta som femininiserade och lesbiska kvinnor bedöms som maskuliniserade (a.a., s 62). Det finns en strävan efter att ”passa in” homosexuella förhållanden i en heterosexuell mall. För att kunna förstå varför två män eller två kvinnor lever i ett kärleksförhållande måste de två parterna tillskrivas en manlig samt en kvinnlig roll.

4.2 Strukturella förklaringsmodeller för samkönat partnervåld

Strukturella förklaringsmodeller för våld i nära relationer är vanligt förekommande och har ofta sin grund i feministisk teori. Mona Eliasson (1997) tar i sin bok *Mäns våld mot kvinnor* upp våld i nära relationer som ett samhällsproblem. Hon poängterar att mäns våld mot kvinnor utgör ett allvarligt hot mot såväl kvinnor som barn och att denna typ av våld kan fortsätta för att den skyddas av respekten för privatlivet (a.a., s 13). Eliasson utgår från att det finns en könsmaktsordning i samhället där män är överordnade och kvinnor är underordnade och hon anser att våldet har sina rötter i dessa strukturer. Utifrån överordning och underordning förväntas män och kvinnor bete sig på olika sätt och därifrån är steget till mäns utövande av våld inte långt:

De män som misshandlar och våldtar har glidit några steg över den accepterade gränsen på dominansskalan för hur karlar normalt beter sig. Steget från det accepterade dominansbeteendet till manifest våld är inte långt, under de rätta omständigheterna. Detta är sannolikt grunden till att offren för våldet inte uppfattar en skarp distinktion mellan det ena och det andra /.../ (a.a., s 24)

Eliasson (a.a.) menar därmed att de grundläggande strukturerna måste förändras för att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Hon drar slutsatsen att samhället måste ta sitt ansvar för mäns våld mot kvinnor.

Dessa klassiska strukturella förklaringsmodeller behandlar sällan våld i samkönade relationer. Ett antal författare har dock skrivit specifikt om samkönat partnervåld och strukturella faktorer som påverkar dessa. bell hooks² (2003) diskuterar i sin bok *Communion: The Female Search for Love* ett flertal perspektiv på kärlek. Hon menar generellt att sådant som inte är kärlek, exempelvis makt och våld, ofta uppfattas som det. I ett kapitel särskilt tillägnat kvinnor som älskar kvinnor beskriver hon hur strukturer och normer som styr sätten på vilka kvinnor älskar påverkar såväl heterosexuella som homo- och bisexuella. hooks menar att lesbiska kvinnor inte på något sätt är mer socialiserade än någon annan i vad hon kallar ”the art of loving”, eller ”kärlekens konst” (a.a., s 202). Hon skriver:

² bell hooks stavar sitt namn med gemener

Women loving women who choose paradigms of mutuality and reciprocity over domination and subordination are acting in resistance to everything they have learned about the nature of romance. /---/Relationships between women have been plagued with the wounds caused by disrespect and betrayal common to bondings in a culture of domination (a.a., ss 202-203).

Kvinnor som lever i parrelationer med andra kvinnor präglas även de av en kultur där dominans ses som en del av kärlek. Därför måste även lesbiska och bisexuella kvinnor aktivt återuppfinna sina definitioner av kärlek i sina relationer för att undvika att reproducera en mall av överordning och underordning (a.a.).

I *Lesbian Choices* beskriver Claudia Card (1995) processer och strukturer relaterade till det hon kallar ”horizontal violence”, horisontellt våld, bland lesbiska kvinnor. Med detta menar hon det våld som lesbiska kvinnor utsätter andra lesbiska kvinnor för. I horisontellt våld har förövaren och offret samma politiska makt, ingen är privilegierad i förhållande till den andra, till skillnad från i vertikalt våld, där förövaren har ett strukturellt övertag baserat på exempelvis sexuell läggning eller kön (a.a.). Card menar vidare att partnervåld i lesbiska relationer är centrerat runt dominans snarare än det ideligen använda begreppet kontroll, vilket hon anser inte är ett tillräckligt begrepp för att beskriva våldsprocesserna (a.a., s 112). Hon summerar sina tankar kring dominans i kontexten av horisontellt våld på följande sätt:

Lesbian batterers are not, as such, more politically powerful than their partners. However, the goal of battering is domination. Being battered by a partner can be extremely oppressive. Thus, lesbian battering presents a mixture of contexts. The violence is horizontal insofar as it comes from one who does not occupy a political position of superiority (or inferiority), and yet it also gives rise to a dominance order, reproducing structures of oppression. Thus, interaction with a lesbian batterer seems horizontal in some respects but vertical in others (a.a., s 124).

Dominans i ett förhållande mellan två kvinnor kan med andra ord te sig paradoxal. Våldet ses, utifrån Cards (a.a.) termer, som horisontellt samtidigt som just våldet och den dominans som det syftar till att åstadkomma förvandlar relationen mellan de två kvinnorna till vertikal. Strukturer av förtryck reproduceras inom förhållandet. Samtidigt vill vi påpeka att en relation mellan två kvinnor inte måste vara horisontell då det finns ett flertal faktorer som kan påverka politisk makt, så som etnicitet, klass, ålder och funktionshinder.

Enligt Holmberg och Stjernqvist (2005) är det problematiskt att tvinga in våld i samkönade relationer i en heteronormativ tolkningsram (s 21). De menar att våldet kräver en annan analys än mäns våld mot kvinnor men att kön som social konstruktion och generaliserade föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt ändå spelar in i denna analys, om än på ett annat sätt än för våld i olikkönade relationer. I likhet med hooks (2003) beskriver Holmberg och Stjernqvist (2005) även hur parrelationen i sig är en ”manligt strukturellt definierad relation” (s 15) och att denna struktur lämnar utrymme för den ena parten att dominera den andra. Den är strukturellt förankrad och därmed trögföränderlig och den relaterar till normer om kvinnligt och manligt. De anser att parrelationen är en heterosexuell form och struktur men att denna upprätthålls och reproduceras av såväl homosexuella som heterosexuella. Parrelationen är i sig ett forum för under- och överordning oavsett vilka kön parterna i förhållandet har enligt Holmberg och Stjernqvist (a.a., ss 15-16). De diskuterar strukturell makt i en parrelation på följande vis:

Den strukturella makten, i form av maktutövning som definieras och tolkas i termer av att utgöra uttryck för av manlighet/manliga strukturer, kan alltså upprätthållas av vem som helst och är i sig inte kopplad till kön och sexuell läggning. /---/ Man kan således säga att i en parrelation finns det utrymme för en person att dominera den andra och det utrymmet ges strukturellt och har i sig inget med kön, kvinnligt och manligt, att göra utan med parrelationen som form (a.a., s 16).

Därmed påverkar patriarkala strukturer, genom konstruktioner som parrelationen, även relationer fria från män. Kvinnor såväl som män upprätthåller patriarkala strukturer. Som nämns i föregående avsnitt om tidigare forskning påverkar även strukturer av heterosexism och homofobi våld i samkönade relationer (a.a., s 16).

5. RESULTATREDOVISNING

I detta kapitel presenterar vi resultatet av de åtta intervjuer vi har genomfört med representanter för kvinnojourer i Skåne. Vi inleder med en kort presentation av intervjupersonerna för att därefter ägna ett långt avsnitt åt att behandla deras erfarenheter av och tankar om att möta kvinnor som lever i samkönade relationer på kvinnojourerna. Vidare presenterar vi respondenternas funderingar angående hur våld i samkönade relationer tar sig uttryck samt vilka naiva teorier som används för att förklara våld i såväl samkönade som olikkönade förhållanden. Vi diskuterar även intervjupersonernas syn på kvinnojourernas marknadsföring och vilka organisationer som bör ansvara för våld i samkönade relationer. Slutligen tar vi upp en del allmänna tankar om homosexualitet som uttrycktes under intervjuerna.

5.1 Presentation av intervjupersonerna

Vi har intervjuat åtta kvinnor som är engagerade i fem olika kvinnojoursverksamheter i Skåne, vilka samtliga är anslutna till SKR, Sveriges Kvinnojourers Riksförbund. En del kvinnor är anställda på jouren medan andra är volontärer. Åldrarna sträcker sig från 20-årsåldern till 70-årsåldern. Anledningarna att de valt att engagera sig i kvinnojourer varierar. Vissa har personliga erfarenheter av våld i nära relationer. Andra har engagerat sig i kvinnojouren med bakgrund i sitt feministiska intresse. Vi har valt att inte specificera ålder eller annan bakgrundsinformation för att med större säkerhet kunna garantera våra respondenters anonymitet. Av samma anledning specificerar vi inte vilka respondenter som är från samma jour. Samtliga namn är fingerade.

5.2 Att möta kvinnor i samkönade relationer

Under denna rubrik presenterar vi intervjupersonernas erfarenheter och tankar kring att möta kvinnor som lever i samkönade relationer inom kvinnojourernas verksamhet. Detta inkluderar så väl uppfattningar om hur vanligt det är med våld i samkönade relationer, erfarenheter och tankar kring hur bemötandet ser ut och bör se ut, samt tankar kring praktiska aspekter i arbetet med kvinnor som lever i samkönade relationer.

5.2.1 Erfarenheter

Inga av de kvinnojoursrepresentanter vi har intervjuat har mött kvinnor som varit utsatta för våld i en samkönad relation. Eller snarare: De kan inte med säkerhet säga att de har det. Vissa nämner att det är möjligt att de har mött lesbiska kvinnor utan att vara medvetna om det. Någ-

ra av intervjupersonerna berättar att de inte själva har mött någon kvinna som har utsatts för våld i en samkönad relation men att en kollega till dem vid något tillfälle har gjort det. Även då handlar det dock om något enstaka tillfälle, ofta en gång under ett antal års tid. En kvinnojoursrepresentant poängterar det otroliga i att de träffar så många kvinnor och att bara en av dessa har varit lesbisk:

Jag har en kollega som har träffat en kvinna, har jag. En som var lesbisk. Så hon har träffat en. Men alltså hon är den enda som har gjort det av oss /.../ och vi har träffat många kvinnor och på fyra år så... (Maria)

Vissa respondenter har stött på våld i samkönade relationer utanför sitt engagemang på kvinnojouren, bland bekanta och kollegor. Två av respondenterna har också haft kontakt med lesbiska kvinnor i arbetet på kvinnojouren men som då har varit utsatta av någon utanför förhållandet:

Jag *tror* att jag har pratat med en kvinna en gång som var lesbisk... Men där var det inte våld i relationen utan det var från andra... en man som störde dem helt enkelt och det hade ingenting med själva deras relation att göra /.../ (Filippa)

5.2.2 Uppfattning om frekvens av våld i samkönade relationer

Med tanke på hur ovanligt det är att dessa kvinnojourer möter kvinnor som är utsatta för våld i samkönade relationer frågade vi även kvinnojoursrepresentanterna om de har någon uppfattning om hur vanligt förekommande partnervåld i samkönade relationer är. Det finns en klar medvetenhet hos samtliga respondenter om att det förekommer och vissa påpekar utifrån forskning att det är minst lika vanligt som i heterosexuella relationer. Flera är dock osäkra på hur vanligt förekommande det är. En kvinna delar med sig av sina funderingar kring det:

Jag kan tänka mig att det är ganska vanligt, det borde ju vara precis lika vanligt som att män slår kvinnor eller kvinnor slår män. Alltså det är... Det är fler män som slår kvinnor enligt statistiken men det borde ju vara lika många kvinnor som slår i samkönade relationer, statistiskt sett. Men jag tror inte att vi har den typen av statistik ännu, eftersom de [våldsutsatta kvinnor i samkönade relationer] oftast inte berättar om det. (Petra)

Även om intervjupersonerna inte är säkra på hur vanligt förekommande våld i samkönade relationer är så anser samtliga att frånvaron av kvinnor utsatta i samkönade förhållanden på

deras kvinnojourer inte enbart kan förklaras av att de utgör en minoritet. Caroline uttrycker att det låga antalet homo- och bisexuella kvinnor som kommer till hennes kvinnojour är ett tecken på att de är dåliga på att fånga upp det. Den stora majoriteten menar att det dels handlar om brister i marknadsföringen (vilket vi behandlar i ett senare avsnitt) och dels är kopplat till den utsatthet som hör samman med att vara homo- eller bisexuell i dagens samhälle. Ett representativt citat för denna ofta uttryckta åsikt är följande:

Och det är ju mycket svårare att gå ut... Om man säger i ett lesbiskt förhållande, att gå ut och säga att först och främst ska jag konstatera att jag är lesbisk och sen ska jag berätta att jag dessutom får stryk av den tjejen jag bor ihop med. Eller en psykisk misshandel, vilket det nu är. Så första steget är ju jättesvårt att ta./---/ Jag tror att man har mycket svårare för att söka hjälp om man har ett gay eller lesbiskt förhållande. Ja, man har mycket mer att kämpa med. Och därför är det ännu viktigare att vi behandlar det, när de väl bestämmer sig för att ringa. (Elisabeth)

Anna påpekar också att det kan vara svårt att söka hjälp om man inte tidigare har kommit ut som homo- eller bisexuell. Maria diskuterar att det inte talas lika mycket öppet om våld i samkönade relationer som det görs om mäns våld mot kvinnor och att det kan skapa en skam som i sin tur leder till att kvinnor som utsätts för våld i samkönade relationer inte söker hjälp.

5.2.3 Tankar kring bemötande

De dominerande tankarna kring bemötande är att det bör vara lika för alla. Även om ingen av intervjupersonerna har någon direkt erfarenhet av att bemöta kvinnor som utsatts för våld i samkönade relationer menar de bestämt att de inte skulle göra skillnad på dessa kvinnor och på kvinnor som utsatts för våld i heterosexuella relationer. En del uttrycker sig kort och koncist om detta och svarar helt enkelt att de skulle bemöta kvinnor i samkönade relationer precis som heterosexuella kvinnor. Andra uttrycker att deras egna bemötande inte skulle skilja sig på något vis men menar att de inte kan uttala sig för samtliga kvinnor på jourcen:

Det spelar ju absolut ingen roll. Alltså jag kan ju inte prata för alla, vi har ju pratat lite granna om det i jourcen. Och jag vet ju att där kan ju vara kvinnor bland oss som kanske har lite fördomar. Men jag tror att de flesta är så pass professionella så att de inte bemöter på något annat sätt. Och jag, jag tycker ju inte att det spelar någon roll över huvud taget. (skrattar) För att jag tror inte att det hade gjort någon skillnad faktiskt. (Petra)

Petra påpekar samtidigt att ingen kan veta säkert vilka fördomar de själva har förrän den dagen kommer då de konfronteras med en sådan situation och att detta även gäller för henne själv. Caroline menar att det finns en risk att den hjälpsökande belastas av de attityder som finns på kvinnojouren, något hon menar att den hjälpsökande inte alls borde behöva tänka på. De attityder och fördomar som existerar på flera kvinnojouren blir kanske tydligast när en av respondenterna berättar att hon själv är icke-heterosexuell och ännu inte har kommit ut för sina kollegor på sin kvinnojour, något hon menar är ett underkännande av den miljö som råder. Det är också av vikt att påpeka att det förefaller som att samtliga, utom den kvinnan som själv är icke-heterosexuell, verkar utgå från att samtliga aktiva på deras kvinnojour är heterosexuella.

Endast en av respondenterna tar till viss del avstånd från tanken om att bemötandet alltid bör vara lika för alla. Caroline påpekar vikten av att inte bara se det som är likt utan även det som skiljer våld i samkönade nära relationer från våld i heterosexuella nära relationer:

Så som vi ska bemöta alla kvinnor, så ska vi ju bemöta alla kvinnor oavsett, då de kommer. Sen är det klart att om... Och där kommer det att skilja sig, för många skulle säga att /.../ vi är precis likadana och där kan jag känna att nej, det kan vi inte heller vara för det är en speciell riktning, precis som hedersvåld kräver en analys så kräver det här en annan analys. (Caroline)

Caroline betonar även betydelsen av att reflektera över våld i samkönade relationer och att införskaffa kunskap om ämnet. Hon menar att det kan skilja väldigt mycket från person till person hur bra ett bemötande blir:

Jag menar skulle jag som lesbisk ringa och snacka, alltså då märker man direkt, finns det någon kompetens här? Finns det någon förståelse? Och finns det inte det, då går man någon annanstans./---/ Och jag vet ju också att några säkert... Alltså man har inte funderat på det och genom att man inte gör det så har man inte heller, kan man inte heller ge ett bra bemötande. Man kanske inte förstår liksom att man kanske blir mer lojal, man lever isolerat, man kanske har ett sämre socialt, eller liksom med föräldrar och sådär, att det kan vara svårare /.../ (Caroline)

Ett återkommande tema i intervjuerna är hur man genom språkbruket kan påverka om en kvinna som lever i en samkönad relation känner sig välkommen eller inte. Vikten av att i den initiala kontakten tala i könsneutrala termer betonas av flera respondenter:

Vi måste lära oss att säga att det är partner. Det är nog jätteviktigt. För att om jag sitter i ett samtal och jag säger ”hur gör han då?”, då har jag... då har jag stängt dörren direkt. Jag måste säga... Jag måste lära mig att säga att ”hur beter då sig din *partner*?” Och det är inte fel, partner är ju könslost. Då det är ju inte fel att säga det under några omständigheter. (Elisabeth)

Flera av respondenterna påpekar dock att detta med att använda könsneutrala termer är något de skulle kunna bli mycket bättre på och att de i nuläget fortfarande ofta antar att det är en man som är förövaren när de talar med kvinnor som är utsatta för partnervåld. En av kvinnojoursrepresentanterna menar dock att kvinnorna själva har ett ansvar att berätta att de lever i en samkönad relation:

Om hon ringer och säger att hon blir slagen, så tror jag att risken är stor att vi säger... (paus) Att vi kanske nämmer ordet han. Det är möjligt att vi gör det. För att i första hand så utgår man ju från heterosexuella relationer, och där tycker jag att... där har de ju ett ansvar själva, på samma sätt som de andra kvinnorna som ringer till oss. Om vi ska kunna hjälpa så måste de ju också vara öppna mot oss. (Petra)

Elisabeth poängterar att det kan vara väldigt svårt för kvinnor att berätta att de lever i en samkönad relation och att det därför är särskilt viktigt att visa genom språkbruket att alla är välkomna oavsett sexuell läggning:

/.../ Ännu mer komplicerat blir det ju om man säger att man ringer till en kvinnojour, så säger man då att ”ja, jag lever i ett förhållande där jag får stryk och där jag är utsatt för psykisk misshandel”. ”Jaha, ja, och hur gör *han* då?” säger man. Och då är det ju kört redan för den som ringer. För de är redan så långt nere i skiten att... De orkar inte säga ”nej, jag är lesbisk och det är min tjej som slår mig.” Hon vet inte vad för reaktion hon får i den andra änden av telefonen. (Elisabeth)

Något som tas upp av ett flertal av respondenterna, när vi talar om kvinnojourernas verksamhet i allmänhet, är vikten av att även se barnen i våldsutsatta familjer. Caroline menar

att det är viktigt att lägga fokus på barnen i familjen men att även detta är något som kan göras på olika sätt:

Och det är också så som man pratar om nu, SKR fokuserar väldigt mycket på barnen och visst, vi ska prata mycket om barns situation, det tycker jag är jätteviktigt, men det är också att... Jag menar men kan göra det på ett heteronormativt sätt eller så kan man se att barn finns i alla familjer liksom. (Caroline)

Elisabeth visar på en medvetenhet om att barn finns i alla familjer när hon beskriver att hennes jour har tankar på att ge sig ut och informera om jourverksamheten på mödravårdscentraler, eftersom hon menar att det är vanligt att partnervåld börjar under graviditeten. Hon poängterar då att detta gäller oavsett kvinnan är hetero-, homo-, bi- eller transsexuell.

5.2.4 Praktiska skillnader

Vi frågade kvinnojoursrepresentanterna om de kunde tänka sig att det skulle finnas några praktiska problem med att arbeta med våld mellan kvinnor i samkönade relationer. Vi undrade om det exempelvis kunde vara lättare för en kvinnlig förövare att infiltrera ett skyddat boende. En övervägande majoritet av respondenterna anser att detta skulle kunna inträffa men menar att det inte är en problematik som enbart relaterar till samkönade par. Flera av dem menar att det är ett reellt problem i dagsläget där manliga förövare skickar in kvinnliga släktingar i det skyddade boendet för att undersöka om den våldsutsatta kvinnan finns där. Kvinnojoursrepresentanterna menar också att om en kvinna som blivit utsatt för våld av sin kvinnliga partner skulle leva i deras skyddade boenden så skulle de höja beredskapen för en sådan situation. Petra menar att det skulle kunna vara problematiskt om kvinnan inte har berättat att det är en kvinna som har utsatt henne för våld.

Elisabeth lyfter vikten av att vara medveten om att den vänliga ”väninnan” som följer med till exempelvis sjukhuset kan vara förövaren och illustrerar detta med ett exempel som togs upp på den utbildning hon närvarade vid nyligen. Hon menar att det är ett exempel på hur illa det kan gå när det inte finns kunskap inom sjukvården eller andra myndigheter kring frågan om våld i samkönade relationer.

Ingrid menar att en skillnad som kommer av att både offer och förövare är kvinnor är att båda två kan behöva stöd och hjälp från kvinnojouren. Hon menar att båda skulle vara välkomna på hennes kvinnojour:

De är ju ändå båda kvinnor, självklart kan vi prata med bägge. Absolut. Det kan de ju också bestämma, de kanske vill komma bägge... eller de kanske vill komma en och en och prata om sin situation. Det kan de ju bestämma. Välkomna är de... Absolut... Absolut. (Ingrid)

När frågan kommer upp på andra kvinnojouren säger representanterna dock bestämt nej till detta och uttrycker att de endast arbetar med offer för våld. Det bör nämnas att den kvinnojour Ingrid jobbar på tycks vara något bredare i sin målgrupp och hon nämner även i intervjun att den riktar sig till ”kvinnor i kris”.

5.2.5 Kunskap, kompetens och intresse

Caroline och Petra tar båda upp att det inte är så många på deras respektive kvinnojouren som är intresserade av våld i samkönade relationer. Petra beskriver att de får många erbjudanden att åka på kurser och att de aktiva får välja vad de vill åka på. Vissa kurser är väldigt populära medan färre åker på vissa andra, något Petra förklarar som ett resultat vad de aktiva har konfronterats med i verksamheten:

Men lesbiska relationer är det ju inte sådär jättemånga som är intresserade av att åka på det, eftersom vi inte har den erfarenheten./---/ Och varje kvinna åker ju på det som hon är intresserad av, och det vi säger att det här är prioritet då. (Petra)

Hon poängterar att det är erfarenhet som behövs, såväl för att lära sig som för att väcka intresset för en fråga som många i nuläget inte prioriterar. Caroline har liknande erfarenheter från sin jour, att majoriteten på jouren inte ser betydelsen av att ha en kompetens i frågor gällande våld i samkönade relationer. Hon menar att det idag finns en godtycklighet på kvinnojouren där det skiljer sig från person till person vilken kompetens denna har:

/.../ Jag tror att det är väldigt godtyckligt på de olika jourerna, och så är det på vår med. Att det kan handla om person till person tror jag, att vi är en del av... Liksom ibland kan allt se jättebra ut och jag vet att vissa jourkvinnor är helt fantastiska. /---/ Det ska inte handla om, ja men just om Anja eller Katrin jobbar där utan det ska vara en viss

minimivå. Och det säger vi ju att vi har, men jag tror inte att det gäller riktigt.
(Caroline)

Hon menar också att det kan bli tröttsamt för en person, särskilt om denna själv är invandrare eller homosexuell, att hela tiden vara den som driver just den minoritetsgruppens frågor och att det är lättare om anvisningar att arbeta med dessa frågor kommer utifrån eller från någon annan. Caroline påpekar att allt som krävs för att kunna bedriva en hbt-kompetent verksamhet redan finns, med manualer och liknande, och att det enda som saknas är att det faktiskt implementeras i verksamheten.

5.3 Tankar kring våld mellan kvinnor i samkönade relationer

Under denna rubrik presenterar vi kvinnojoursrepresentanternas tankar kring våld i samkönade relationer mellan kvinnor. Detta inkluderar så väl idéer kring hur våldet tar sig uttryck som funderingar kring vad våld i heterosexuella och samkönade relationer har gemensamt och vad som skiljer de båda åt.

5.3.1 Våldets uttryckssätt

Det finns en grundläggande tanke om att våldet tar sig mer eller mindre samma uttryck i samkönade relationer mellan kvinnor som i heterosexuella relationer. De flesta av respondenterna markerar att de inte vet och att deras tankar på området inte bör tolkas som kunskap utan endast är spekulationer. Det framträder en fundering hos ett flertal av kvinnojoursrepresentanterna om att våld kvinnor emellan framför allt är psykiskt. Flera av dessa idéer kopplas till egenskaper som kvinnor anses bära. Två sådana tankar illustreras av följande citat:

Jag menar, vi kvinnor kan ju vara rejält krassliga till varandra. Det kan vi ju. Så jag tror inte det är någon skillnad. Jag tror kanske det är mer psykiskt än fysiskt, att... Fast det är ju mycket psykiskt mellan man och kvinna också. Det är det. (Jenny)

Jo, den är nog den samma. Men det kan ju vara mycket psykisk misshandel i ett förhållande kvinnor emellan... För vi kan ju verkligen provocera, det är vi duktiga på. (skrattar) Så det är kanske dubbelt i ett lesbiskt förhållande, just det här provocerandet och hur hon slår. (Anna)

Det bör påpekas att ingendera av respondenterna förnekar allvaret i våldet. Tvärtom så poängterar Anna vid ett tillfälle att hon tror att våldet kan vara grövre kvinnor emellan.

5.3.2 Likheter med olikkönat partnervåld

Nästan samtliga av kvinnojoursrepresentanterna uttrycker att våld i samkönade relationer i stort är samma sak som våld i heterosexuella relationer. Flera nämner att de tror att det är samma mekanismer och processer som ligger bakom våldet oavsett vilken typ av relation det sker i. Ytterligare teman som återkommer är att det handlar om makt och kontroll samt att offret i båda fall har en känslomässig bindning till förövaren, vilket skiljer det från andra former av våld. Det är helt enkelt en person som slår en annan person, som en intervjuperson uttryckte det:

*.../ Inriktningen är ju ändå att det är en som slår nån annan och sen spelar det ju inte stor roll vem, för det är ju en person och vi vet att det förekommer inte alltför sällan i lesbiska förhållanden, för det har man ju både hört och läst om, även om inte vi har haft nåt eget
.../ (Ingrid)*

Ingrid sammanfattar sina tankar med frasen: ”Våld som våld... skulle jag tro”.

5.3.3 Särskilda faktorer i samkönat partnervåld

En majoritet av respondenterna kan identifiera åtminstone någon faktor som skiljer våld i olikkönade nära relationer från våld i samkönade relationer. De flesta betonar ändå likheterna med våld i heterosexuella relationer men några teman kan ändå urskiljas gällande sådant som särskilt påverkar samkönade par.

En av de faktorer som tas upp av kvinnojoursrepresentanterna är att det i vissa fall finns en part i förhållandet som har kommit ut medan den andra inte har gjort det. Då kan den parten som har kommit ut använda hotet att ”outa” sin partner som ett påtryckningsmedel, som en del av våldet. Bland andra Caroline tar upp detta och hon nämner även att hemlighålla sin partner och förbjuda denna att vara öppen med sin sexualitet kan användas som ett sätt att kränka. Caroline tar även upp faktorer som möjligheten att kvinnan lever i en mer isolerad tillvaro, med ett mer begränsat nätverk och att hon har en stark känsla av lojalitet mot sin partner, samt kanske även till hbt-samhället som hon inte vill svärta ner på något vis.

Svårigheten med att bli accepterad som homo- eller bisexuell i dagens samhälle är ett återkommande tema. Ingrid anser att det måste vara jobbigt att gå igenom komma ut processen med tanke på hur omvärlden ser på det och att det är en stor satsning att gå emot samhällets kritik. Hon menar att våld i relationen då kan kännas som ett än större misslyckande:

.../ Det har kanske varit ett jobbigt beslut för dem att ta redan innan, de är utsatta redan innan i samhället många gånger kan man ju säga och kommer då detta till så blir det ännu mera obegripligt så att säga, att det har blivit så... det måste var tufft... det måste det verkligen vara... (Ingrid)

Elisabeth beskriver det som att utsattheten i ett samkönat förhållande förstärks av att man förutom problem i förhållandet/familjen även har så mycket att kämpa mot i samhället. Hon menar att detta kan skapa en extra belastning på förhållandet. Elisabeth nämner att en följd av att man är utsatt av samhället också kan bli att man är väldigt ensam i ett samkönat förhållande om man är utsatt för våld.

Caroline nämner slutligen risken att en kvinna som är utsatt för våld i en samkönad relation finner att hennes sexuella läggning hamnar i fokus lika mycket som våldet gör:

*Det är inte bara misshandeln utan man blir misstänkliggjord för ens läggning, som man kanske inte blir... Det är ju ingen som ifrågasätter om heterosexuella som kommer till oss liksom, ”jaha, du har blivit slagen, alltså är det fel på din heterosexuella relation”
.../(Caroline)*

5.4 Respondenternas naiva teorier

Under denna rubrik tar vi upp kvinnojoursrepresentanterna förklaringsmodeller för våld i nära relationer, såväl generellt som specifikt för samkönade parrelationer. Vi benämner dessa erfarenhetsgrundade förklaringsmodeller naiva teorier. Vi tar även upp om respondenterna upplever någon form av konflikt i att passa in våld i samkönade relationer i deras generella förklaringsmodeller.

5.4.1 Respondenternas naiva teorier gällande våld i nära relationer

Att finna ett gemensamt drag bland samtliga intervjuer är ej möjligt. Det finns visserligen ett flertal bland de intervjuade kvinnorna som har liknande förhållningssätt men något generellt övergripande förklaringsätt till varför våld uppstår i en relation går ej att finna.

Till stor del är respondenterna som kommer ifrån samma kvinnojour överens om hur de förklarar våld i nära relationer. Två av intervjupersonerna från samma kvinnojour beskriver exempelvis hur det ibland verkar som att kvinnor som kommer till jouten har varit gifta med samma man eftersom mönstret är det samma. Flera av representanterna för samma kvinnojour använder sig av samma uttryck och fraser för att beskriva våldsfaktorer och förklaringsmodeller. Samtidigt så uttrycker vissa av intervjupersonerna att det finns en bred representation av åsikter bland de aktiva på deras kvinnojourer och att förklaringsmodellerna kan skilja sig markant från person till person.

Det finns även gemensamma drag mellan de olika jourerna och flertalet verkar arbeta utifrån individuellt inriktade naiva teorier. En respondent är inne på psykologiska faktorer som grundar sig i teorier om makt och kontroll. Petra menar att det kan handla om individer med låg självkänsla som känner sig hotade på ett omedvetet plan, där den andra parten upplevs ha ett övertag, vilket då kan leda till att individen försöker hävda sig med våld.

Och sen om det är fysiskt våld eller psykiskt våld, det spelar liksom ingen roll men det handlar ändå om makt och kontroll. Att hon ska inte vara bättre än vad jag är, hon ska inte tro att hon är något. Och jag menar trycker jag ner henne så är ju risken stor att jag känner mig för stunden i varje fall lite starkare och bättre. (Petra)

Barndomen är en återkommande faktor vad gällde individuella förklaringsätt och flera av respondenterna tar upp detta. Detta tar sig uttryck på bland annat följande sätt:

/.../ Kärlekslösa familjeförhållanden, en mamma eller pappa som slår, alltså det är ju väldigt lätt att efterlikna ett sånt beteende. De har kanske inte fått lära sig empati. Och då är det ju inte så himla lätt... (Petra)

Det är emellertid inte enbart traumatiska barndomsupplevelser som ges som förklaring till hur våld uppstår i en nära relation utan även mer generella tankar om könsroller kommer upp. Maria påpekar att problemet är större än relationen mellan just den man och kvinna det gäller.

Hon menar att samhället spelar en stor roll genom de könsroller som lärs in från barnsben. Elisabeth uttrycker sina tankar om könsroller på följande vis:

Jo men lite grann tycker jag att det är mammans fel. För du köper blåa kläder till pojkar och du köper rosa kläder till flickorna. Och vad är rosa? Jo det är sådär pyttegulle färg. Och vad är blått? Jo det är lite mera sådär va starkt och så där. Du lägger ju in den rollen, redan från första början. Det gör vi allihop, omedvetet. Vi gullar med tjejerna, och pojkarna, de ska minsann lära sig att säga ifrån. (Elisabeth)

Något som tas upp av ett par jourer är medmänsklighet. Bland dessa svar finns även en viss aversion emot frågan om förklaringsmodeller kring varför våld uppstår i nära relationer. Detta tar sig uttryck på bland annat följande sätt:

Nej, vi jobbar inte efter några speciella metoder. Utan vi skickar iväg våra tjejer, vi försöker gå på så mycket utbildningar vi kan och det finns ju en massa olika metoder men vi följer inte någon speciell. Utan våran metod är nog den här /.../ Mellanmänskliga. Att försöka stödja, förutsättningslöst. Men också ställa krav. (Petra)

Det finns även de respondenter som tar upp ett större perspektiv på varför våld uppstår i nära relationer och som nämner det som ett samhällsproblem. Filipa menar att män misshandlar kvinnor för att samhället tillåter det. Maria belyser även att det som skiljer våld i nära relationer från andra typer av våld är just att det handlar om makt och kontroll i ett förhållande.

Endast en av respondenterna nämner att de har vissa riktlinjer att arbeta utifrån. Detta trots att samtliga kvinnojourer vi har intervjuat är anslutna till SKR. Caroline beskriver att SKR:s riktlinjer ser ut på följande sätt:

Men vi är med i då, SKR, den här större organisationen, och där finns ju då vissa, riktlinjer liksom /.../ Vi är ju med och skriver under på att alla på juren ska jobba efter en gemensam bas och där förklarar man ju, att en förklaringsmodell till våldet är ju den här könsmaktsordningen eller genusordningen. Så att... det finns ett systematiskt förtryck av kvinnor, som män då, att våldet är en del av det. Samtidigt som att... har man diskuterat att det finns flera andra faktorer som också kan spela roll. (Caroline)

Några respondenter tar även upp vikten av att hjälpa männen. De menar att för att kunna få till stånd en förändring måste vi gå till botten av problemet:

.../ Det är jättebra att vi hjälper kvinnor men man måste gå till botten av problemet och om den här mannen inte får hjälp så fortsätter han att... Jag menar han kanske avslutar den här relationen och startar en ny .../(Maria)

5.4.2 Respondenternas naiva teorier gällande våld i nära samkönade relationer mellan kvinnor

Beträffande svaren på frågan hur intervjupersonerna skulle förklara förekomsten av våld i nära samkönade relationer mellan kvinnor så finns det ett flertal som trots osäkerhet ser det som samma process och likvärdigt heterosexuella relationer där det förekommer våld. Majoriteten uttrycker att det är samma mekanismer och principer som i ett heterosexuellt förhållande.

En respondent uttrycker väldigt tydligt i sitt svar att det i en nära samkönad relation förekommer en så att säga ”manlig” part samt en mer ”kvinnlig”. På detta sätt förklarar hon uppkomsten av våld i samkönade relationer utifrån samma tolkning som hon använder för att förstå våld i heterosexuella relationer:

.../ Så har du man/kvinna även i det förhållandet, fastän de har samma kön. Du har alltid nån som är lite bastantare och barskare... /---/ Därför att tjejen är... den som är tjej, ikläder sig rollen som tjej, är ofta lite spädare, lite... mer utsatt, och lite mildare. Och tjejen som är kille i förhållandet är ju ofta den som är lite barskare och beskyddande och så vidare. Det är min erfarenhet, jag säger inte att det är. Men av de som jag kommit i kontakt så tycker jag nog att, man kan se det ganska tydligt. (Elisabeth)

Även Maria undrar försiktigt om det kan vara så att parterna i en samkönad relation tar på sig olika könsroller och på detta sätt reproducerar den heterosexuella modellen för ett förhållande.

5.4.3 Konflikt mellan respondenternas naiva teorier?

Vi frågade samtliga respondenter om huruvida de kan uppleva en konflikt i att passa in våld i samkönade relationer i deras förklaringsmodeller för våld i heterosexuella relationer. De flesta av intervjupersonerna varken upplever någon sådan konflikt eller har några direkta funderingar på området. Endast en kvinna, Caroline, formulerar några egentliga tankar om detta.

Caroline talar om en ojämlikhet inom parrelationen och denna ojämlikhet är ej könsbunden utan genusbunden, därför kan den förekomma i en heterosexuell såväl som i en homosexuell relation. Hon känner ingen konflikt beträffande att kvinnor slår, hennes feministiska tanke blir inte svagare och så tror hon att de flesta feminister känner. Caroline påpekar även vikten av att se till förekomsten av andra processer. Allt kan inte skyllas på patriarkatet. Det kan ha inträffat någonting i förövarens tidigare liv som kan vara en faktor i det hela. Hon poängterar att ”mycket handlar ju om olika faktorer som tillsammans gör ett misshandelsförhållande”.

Caroline uttalar sig även om förekomsten av en konfliktkänsla vad gäller att ”passa in” våld i nära samkönade relationer mellan kvinnor i ”mallen” över varför våld uppstår i en relation baserad på patriarkala strukturer. Hon nämner radikalfeminismen och att det kanske funnits en problematik i den svenska diskursen gällande detta. Hon säger även i detta sammanhang:

Så att, ja, att det ska gå som en kritik mot gayrörelsen för att man inte har tagit upp det, men det tror jag att det beror ju på att man är heteronormativ i feministrörelsen liksom, det beror ju inte på att det inte skulle rent ideologiskt finnas plats för det, utan det har varit en majoritet av medelklass, heterosexuella feminister som har sagt och pratat då om... (Caroline)

Likaså har hon tankar om att använda våld i homosexuella relationer för att nedvärdera problemet med mäns våld mot kvinnor:

Och då är det ju också kanske för att underminera och då är det en opportunistisk tanke kan jag tycka, för att det är väldigt fel och bakvänt då som de här som skrev den här utredningen, Carin Holmberg och Ulrica Stjernqvist, de har sett att, ja våldet är lika mycket men man behöver ändå ha en genusanalys i hur man ser på det och det ena utesluter inte det andra liksom. (Caroline)

5.5 Kvinnojourers marknadsföring

Vi ställde frågan om kvinnojourerna anser att de marknadsför sig på ett sätt som är inkluderande av kvinnor som lever i samkönade relationer. En övervägande majoritet anser vid en första reflektion att deras marknadsföring är inkluderande. Många menar att de talar om våld i nära relationer i allmänhet och inte riktar sig till någon speciell grupp, varken baserat på sexuell läggning, etnisk bakgrund eller något annat. Efter några mer specifika frågor från oss

börjar dock flera att tveka kring hur inkluderande deras hemsidor och broschyrer är. Marias reaktion på deras broschyr efter en kritisk granskning var följande:

Jag tror att de är klart mindre i andel av kvinnor som är utsatta för våld men samtidigt så... finns det... alltså om jag är en lesbisk kvinna och så hittar jag den här broschyren och ser det så kanske jag tänker ”nej men detta är för kvinnor som är utsatta för våld av män, jag går inte dit”. (Maria)

En av kvinnojourerna visar sig dock ha en helt könsneutral hemsida som vi tittade på gemensamt under intervjun. På en annan av kvinnojourerna leder intervjun till att en förändring av hemsidan till att vara mer inkluderande förs upp på dagordningen till nästa styrelsemöte.

Filippa uttrycker en medvetenhet om att de fokuserar på mäns våld mot kvinnor i sin marknadsföring men hoppas att det inte utesluter att kvinnor som är utsatta för våld i samkönade relationer söker hjälp hos dem. Petra ifrågasätter vems ansvar det är att få kvinnor som är våldsutsatta i samkönade relationer att komma till kvinnojouren:

Men samtidigt så tycker jag ju ändå att, alltså... (suckar) De här kvinnorna då, vet de inte om att kvinnojouren är till för alla? Det borde de ju veta. Om de verkligen har behov av hjälp så tror jag nog att de skulle säga det, ärligt talat, jag tror det. (Petra)

Caroline menar att det råder en heterosexuell diskurs på hennes kvinnojour men att hon inte tror att den syns i marknadsföringen för att de har skärpt sin granskning av den. Dock menar hon att hur de pratar i jouren och hela debatten kring våld är exkluderande. Caroline har också konkreta förslag på hur man kan göra en kvinnojour mer inkluderande av kvinnor som lever i samkönade relationer:

Nu har inte vår jour gjort det, men om man kanske sätter upp regnbågsflaggan på kontoret eller om man liksom annonserar i vissa tidningar, så här. /.../ Vi har inte så mycket marknadsföring. Men den vi har nu på jouren är könsneutral i alla fall. (Caroline)

Filippa menar att media också har en roll i marknadsföringen. Hon påpekar att det har fokuserats mycket på mäns våld mot kvinnor i media de senaste åren och att våld i samkönade relationer inte har uppmärksammas på samma sätt.

Jenny och Elisabeth betonar båda vikten av att vara inkluderande när de är ute och informerar om kvinnojouren, att tydliggöra att alla är välkomna och att det finns kunskap på jouren:

Vi är skitdåliga på att gå ut och berätta om det. Och det är någonting som vi också har diskuterat att ta tag i, att vi ska åka ut till... till, om det finns organisationer, eller helt allmänt när vi är ute och föreläser att vi ska ta upp det. Att det finns kunskap. (Elisabeth)

5.6 Vems ansvar?

Under denna rubrik presenterar vi respondenternas syn på vilken organisation som bör arbeta med våldsutsatta kvinnor i samkönade relationer.

5.6.1 Är våld i samkönade relationer kvinnojourernas ansvar?

Samtliga respondenter tycker att våld i samkönade relationer mellan kvinnor är kvinnojourernas ansvar. De flesta uttrycker detta utan tvekan och menar att de bör jobba med alla kvinnor som har råkat ut för våld i en nära relation. Enstaka respondenter påpekar att det även är andra instansers ansvar, så som polisen och socialförvaltningen, och att ideella kvinnojourer egentligen inte ska behöva finnas alls eftersom det bör vara kommunens ansvar.

5.6.2 Andra organisationer

Drygt hälften av de tillfrågade nämner RFSL som en organisation de anser är antingen bättre lämpad eller kan vara en resurs vad gäller att arbeta med våld i samkönade relationer. Caroline tycker inte att RFSL är bättre lämpad för att arbeta med våld i samkönade relationer men menar att ett samarbete skulle vara mycket givande, på ett liknande sätt som Terrafem³ kan vara en resurs när det gäller hedersvåld:

/.../Alla är väl bra på sitt sätt... Det kan jag säga att deras homo- och transkompetens är ju mycket mycket högre och bättre än vår, men deras våldskompetens kanske inte är så hög. /---/ Är det boende man behöver så har inte RFSL de möjligheterna men det har vi, men däremot om det kanske är ett längre stöd och så där, så finns det ju kuratorer där.
(Caroline)

³ Nätverk för kvinnors rätt mot mäns våld som speciellt riktar sig till kvinnor och flickor med utländsk härkomst (Terrafem 2006).

Maria anser även hon att RFSL kanske inte är bättre lämpade, men att de har kunskap som kvinnojouren skulle behöva ha. RFSL anses ha mer insyn i samkönade förhållanden och vara mycket engagerade.

De övriga tillfrågade kan inte erinra sig om någon annan organisation som kan arbeta med våld i nära samkönade relationer.

5.7 Allmänna tankar om homosexualitet

En del respondenter uttalar sig om hur de generellt ser på homosexualitet/homosexuella. Inga av våra frågor relaterade till intervjupersonernas generella syn på homosexualitet men sådana tankar kom ändå ofta till uttryck under intervjuens gång. Uttalanden betonar ofta att vi alla är människor och att det inte finns några egentliga skillnader mellan homo-, bi- och heterosexuella.

Man har en annan sexuell läggning, man vill inte leva med en man eller man vill inte leva med en kvinna. Det är enda skillnaden. Annars fungerar vi på samma sätt och samma jobb och vi går på toaletten allihop, vi äter och... Det är ingen större skillnad på oss.
(Elisabeth)

Vi fick även höra tankar om hur homosexualitet uppstår (till exempel i fosterstadiet) och om respondenternas erfarenheter av att ha kommit i kontakt med homosexuella män och kvinnor.

Ja i byn där jag bor, där bor ett par lesbiska kvinnor på sommaren. Och jag vet att där är en konstnärinna som också är lesbisk. Och sen är där... homosexuella män som bor, två olika. Men jag menar, de behandlas ju som alla andra. (Jenny)

6. ANALYS

I detta kapitel analyserar vi vårt insamlade material utifrån den tidigare presenterade forskningen och de teoretiska utgångspunkterna.

6.1 Uppfattning om frekvens av våld i samkönade relationer

Hittills har forskning inte kunnat presentera några siffror gällande hur vanligt förekommande våld i samkönade relationer är. Den forskning som har bedrivits på ämnet är inte desto mindre viktig. Såväl Renzetti (1992) som Holmberg och Stjernqvist (2005) visar med sina studier att våld i nära samkönade relationer onekligen förekommer. Det är denna kunskap som är den viktigaste att förmedla. Om det sedan gäller 1 % av alla samkönade förhållanden eller 50 % är mindre viktigt. En av respondenterna, Caroline, uttrycker vikten av att samtliga som arbetar med våld i nära relationer eller som för den delen arbetar nära människor (exempelvis inom sjukvården eller socialtjänsten) bör vara medvetna om att våld i nära relationer inte är ett samhällsproblem som begränsar sig till mäns våld mot kvinnor. Holmberg och Stjernqvist (a.a.) menar att det är av stor vikt av att alla som arbetar på en kvinnojour vet att våld i samkönade relationer förekommer. På samtliga jourer där vi har genomfört intervjuer finns det en medvetenhet om våldets förekomst, även om respondenterna uttrycker en osäkerhet om våldets omfattning. Som sagt är det ingen i dagsläget som vet hur omfattande våld i samkönade relationer är, endast att det förekommer.

6.2 Heteronormativitet

Under denna rubrik analyserar vi vårt empiriska material med heteronormativitet som teoretisk utgångspunkt. Vi inleder med en analys av respondenternas tankar kring bemötandet av kvinnor som lever i samkönade relationer och fortsätter vidare med en analys av marknadsföring utifrån ett heteronormativitetsmedvetet perspektiv.

6.2.1 Bemötande

Angående bemötandet av kvinnor som utsatts för våld i samkönade relationer uppger intervjupersonerna att de aldrig, så vitt de vet, stött på detta problem. En del poängterar emellertid att de kanske kan ha mött en kvinna som utsatts för våld i en samkönad relation men att de i så fall inte varit medvetna om det. Detta kan ses som ett exempel på ett heteronormativt tankesätt som i stor utsträckning präglar vårt samhälle. Vidare skulle avsaknaden av kvinnor på kvinnojournerna som utsatts för våld i samkönade relationer kunna vara ett tecken

på en föreställning hos de våldsutsatta kvinnorna om heteronormativitet på kvinnojourerna. Därmed utgår de kanske från att kvinnojourerna är till för kvinnor som blivit utsatta för våld i en olikkönad relation.

En första tanke kring hur kvinnojoursrepresentanterna tror att ett bemötande av en kvinna som utsatts för våld i en nära samkönad relation skulle se ut är att det skulle vara likt deras bemötande av kvinnor som utsatts för våld i en olikkönad relation. Denna lika-tanke kommer att behandlas mer ingående i ett senare stycke men vi vill redan här kommentera att det i viss mån är ännu ett tecken på ett heteronormativt förhållningssätt. En anledning till ett "lika bemötande" sägs nämligen vara att flera av respondenterna upplever att det inte förekommer några direkta skillnader mellan våldets uttryckssätt och de funktioner samt processer som ligger bakom våldets uppkomst i en samkönad som i en olikkönad relation. Denna tanke tycks av några av intervjupersonerna ha sin grund i en idé om att det även i ett samkönat förhållande förekommer en "manligare" och en "kvinnligare" part. Just denna föreställning har sin bas i en heteronormativ tankemodell där ett samkönat förhållande måste "passa in i" en verklighet som till största del består av olikkönade relationer och där dessa förhållanden utgör normen i samhället. Connell (1995) diskuterar hur en homofobisk ideologi suddar ut gränsen mellan hetero- och homosexualitet liksom gränsen mellan manligt och kvinnligt. Homosexuella män uppfattas som femininiserade och lesbiska kvinnor som maskuliniserade. Ett homosexuellt förhållande måste stämma överens med ett heterosexuellt och därför tilldelas den ena parten i den samkönade relationen en "feminin" roll och den andra parten en "maskulin" roll. I några fall ger respondenterna uttryck för fördomar gentemot homosexuella utifrån föreställningen att en har den mer "manliga" rollen i förhållandet och en har den mer "kvinnliga". Andra uttrycker att det kan finnas fördomar bland de aktiva på deras kvinnojour. Petra uttrycker detta i sin intervju där hon menar att det kan finnas kvinnor på jouden som har fördomar men att hon hoppas att även dessa kvinnor skulle bemöta en hjälpsökande på ett professionellt sätt. Vidare uppmärksammade vi att endast en av kvinnojoursrepresentanterna inte verkade ta för givet att samtliga som är aktiva på respektive kvinnojour är heterosexuella, något som är ett tecken på föreställningen om att alla är heterosexuella om inte något annat uttalas (Nordberg 2005).

Flera respondenter poängterar vikten av att hålla sig könsneutral i sitt initiala bemötande av en våldsutsatt kvinna. Det är viktigt att använda begrepp som partner och uppmärksamma vilka begrepp kvinnan själv använder. Om hon inte säger "han" utan använder termer så som "min

sambo” eller ”min partner” så kan det få förödande och motverkande effekter om kvinnojoursrepresentanten då säger något i stil med ”han” eller ”din man”. Den våldsutsatta kvinnan kan då uppleva att kvinnojouren inte är till för henne om hon lever i en samkönad relation. Ett neutralt bemötande kan vara ett första steg i att komma bort från ett heteronormativt förhållningssätt. Petra uttrycker att de i första hand utgår från att det är en heterosexuell relation, detta är det ”normala”, och då menar hon att den våldsutsatta kvinnan har ett ansvar själv att säga ifrån om så inte är fallet. Här blir heterosexualiteten tagen för given, så som Nordberg (2005) nämner. Heterosexualitet är det normala och vid ett första möte utgår den jouraktiva från att den våldsutsatta kvinnan hon möter lever i en olikkönad relation.

Vad gäller praktiska skillnader i ett arbete med kvinnor som blivit utsatta för våld i en samkönad relation och kvinnor som utsatts för våld i en olikkönad relation kunde en majoritet tänka sig att exempelvis problem med att förövaren skulle försöka ta sig in i det skyddade boendet skulle kunna uppstå. Elisabeth nämner vikten av att vara medveten om att den ”vänliga väninnan” som följer med den våldsutsatta kvinnan till exempelvis sjukhuset i själva verket kan vara förövaren. Här blir heteronormativitetstanken åter igen påtaglig genom att sjukvårdspersonalen tar för givet att förövaren är en man. Det går emot den rådande samhällsnormen att det kan vara en annan kvinna som slår. Detta kan kopplas till Nordbergs (2005) tanke kring att en majoritet i samhället förutsätter att människor lever i heterosexuella förhållanden.

Ett heteronormativt förhållningssätt kan även skönjas i viss mån beträffande kunskapsnivå och intresse bland de aktiva på kvinnojourerna. Två av respondenterna nämner att intresse-nivån för våld i samkönade relationer är låg på deras kvinnojourer. Detta kan vara för att de inte kommit i kontakt med sådan problematik. Erfarenhet skapar ett intresse men avsaknaden av kunskap kan leda till ett ”felaktigt” bemötande och avståndstagande från de våldsutsatta kvinnorna i samkönade relationer. Caroline tar upp den godtycklighet hon upplever existerar på kvinnojouren hon är verksam på, likaså upplever hon att denna godtycklighet förekommer på många andra jourer. Det kan vara slumpen som avgör om en våldsutsatt kvinna i en samkönad relation får den hjälp hon behöver. Kommer hon i kontakt med en person som besitter kunskap om förekomsten av våld i samkönade relationer eller möter hon en jouraktiv som saknar denna kompetens och kanske bemöter henne på ett heteronormativt sätt? Caroline menar vidare att det är bättre om anvisningar om att arbeta med minoritetsgruppsfrågor kommer utifrån. Om alla som är aktiva på jouren får kunskap om exempelvis våld i samkönade

relationer så kan godtyckligheten motverkas och ett mer neutralt förhållningssätt skapas. Det är inte lätt för exempelvis en icke-heterosexuell kvinna som är aktiv på en kvinnojour att driva sådana frågor ensam.

6.2.2 Marknadsföring

Vid en första fråga om hur kvinnojoursrepresentanterna upplever sin marknadsföring och om de anser sig inkluderande av kvinnor som utsatts för våld i en samkönad relation, svarar en majoritet att de tycker att de gör det. De anser att de riktar sig till våldsutsatta kvinnor i allmänhet och att detta är självklart. Då vi undersökte broschyrer och hemsidor närmre blev dock en heteronorm tydlig på flera håll. Nordin (2005) ger i sin definition av heteronormativitet en förklaring att institutioner, strukturer och lagar backar upp en norm i samhället där det ursprungligt riktiga för varje individ är att leva i ett heterosexuellt förhållande. Denna norm är djupt rotad och många gånger rent av omedveten, något som tydliggjordes vid vår fråga om könsneutral marknadsföring där flera respondenter vid ett första uttalande menade att de riktade sig till alla våldsutsatta kvinnor och att detta framgår i deras marknadsföring. Här stötte vi emellertid på en heteronorm som, om ändock omedveten, var högst påtaglig. Filippa uttrycker en medvetenhet om att de fokuserar på mäns våld mot kvinnor i sin marknadsföring men hoppas att detta inte kommer att utesluta att kvinnor som är utsatta för våld i en samkönad relation också vänder sig till dem

I en av intervjuerna kommer det fram att det trots skärpt granskning av marknadsföringen, så att denna är neutral, förekommer en heterosexuell diskurs på kvinnojouren respondenten är verksam på. Det räcker därför inte att endast öppna upp marknadsföringen och tydliggöra att jourerna även är till för kvinnor i samkönade relationer om de aktiva fortfarande har en heteronormativ inställning och ett heteronormativt bemötande. Hon menar att pratet på jouren och även hela debatten om våld är exkluderande mot denna grupp.

Ett par respondenter tar upp att de måste bli bättre på att verka inkluderande då de är ute och informerar. Genom att påvisa att det inom jouren finns en kunskap samt att gå ut med information om att de vänder sig till samtliga kvinnor som utsatts för våld i en nära relation, oavsett förövarens kön, kanske kvinnor i samkönade relationer kommer att börja dyka upp allt mer. Här blir det emellertid ännu en gång tydligt hur stor skillnad det finns kring åsikten om hos vem ansvaret ligger. Petra nämner åter igen att hon anser att ett ansvar ligger hos de våldsutsatta kvinnorna själva att känna till att jouren vänder sig till samtliga våldsutsatta

kvinnor i nära relationer. Samtidigt diskuterar Caroline att ett konkret förslag på hur kvinnojourerna kan verka mer inkluderande kan vara så enkelt som att sätta upp en regnbågsflagga på kontoret. Genom att påvisa, i så stor utsträckning som möjligt, att de även är till för kvinnor som utsatts för våld i en samkönad relation kommer kontakterna kanske börja synliggöras.

6.3 Lika/olika?

Det är tydligt att det råder en blandad nivå på kompetensen gällande våld i samkönade relationer på kvinnojourerna där vi har intervjuat. Kompetensnivån skiljer sig i vissa fall markant åt mellan jourerna men är relativt likvärdig hos de representanter vi intervjuat på samma kvinnojour. Kompetensnivån kan dock säkerligen även vara mycket individuell och skilja sig från person till person på en och samma jour, som åtminstone en av våra respondenter påpekar. Ett tema som har framträtt och som vi anser till stor del hör samman med kompetensnivån på jourerna och hos de enskilda intervjupersonerna är synen på likheter och olikheter mellan våld i samkönade och olikkönade nära relationer.

I likhet med Holmberg och Stjernqvist (2005) finner vi att flertalet respondenter återkommer till att poängtera de faktorer som förenar våld i samkönade och olikkönade relationer. Intervjupersonerna uttrycker detta med uttalanden om att våld är våld oavsett vem som slår och att det som har särskild betydelse i partnervåld är att offret har en nära relation till förövaren och att detta inte är könsspecifikt. Stor vikt läggs vid våldets mekanismer och processer vilka respondenterna menar är de samma oavsett förövarens och offrets kön. De talar bland annat om hur våldet i såväl samkönade som olikkönade relationer handlar om makt och kontroll. Holmberg och Stjernqvist (a.a.) benämner detta lika-tanken och menar att det till viss del är ett försök från respondenternas sida att ge uttryck för sin fördomsfrihet. Vi uppfattar att respondenterna ger uttryck för lika-tanken och att detta är ett sätt för dem att påvisa deras öppenhet. Vi upplever att ytterligare ett sätt på vilket intervjupersonerna vill ge uttryck för sin fördomsfrihet är genom att dela med sig av sina allmänna tankar om homosexualitet. Dessa allmänna tankar betonar ofta att vi alla är människor oavsett sexuell läggning och syftar även till att påpeka intervjupersonens tidigare kontakter med homosexuella, utanför arbetet. Holmberg och Stjernqvist menar att lika-tanken, hur välmenande den än kan tyckas, ofta uttrycker att kvinnojoursrepresentanten inte har någon särskild kunskap eller kompetens och därmed förlitar sig på lösa antaganden (a.a., ss 37-38, 42-43). Dessa tendenser

kan ses hos den stora majoriteten av våra respondenter. Endast en av respondenterna uttrycker åsikter som klart tar avstånd från lika-tanken. Caroline menar, liksom Holmberg och Stjernqvist, att det inte går att sätta likhetstecken mellan våld i samkönade och olikkönade relationer (a.a., s 12). Caroline drar paralleller till hedersvåld och anser att liksom det behöver sin egen analys kan även våld i samkönade relationer till viss del kräva sin egen analys.

Även om endast en respondent klart tar avstånd från lika-tanken och problematiserar förhållningssättet till våld i samkönade relationer så innebär inte detta att samtliga övriga respondenter uttrycker samma nivå av kompetens. Snarare rör sig kompetensnivån längs ett kontinuum där de mest kompetenta har omfattande kunskap om särskilda faktorer som kan påverka kvinnor utsatta för våld i en samkönad parrelation och de med minst kunskap ofta endast uttrycker faktorer som förenar våld i samkönade och olikkönade relationer eller uttalar sig på ett mycket generaliserande sätt om homosexuella. Vissa intervjupersoner gör bägge delar och förflyttar sig på kontinuumet allt efter som intervjun fortlöper. Hos majoriteten finns det en grundkunskap om åtminstone någon faktor som är specifik för våldsutsatta kvinnor i samkönade relationer. Holmberg och Stjernqvist (2005), Balsam och Szymanski (2005) samt Gårdfeldt (2003) tar samtliga upp ett flertal faktorer som är specifika för samkönat partnervåld. Dessa faktorer inkluderar sådant som ”outande” som ett hot från förövaren, något som kan vara särskilt aktuellt om det råder skillnader mellan hur öppet de två parterna i ett förhållande är med sin sexuella läggning (Gårdfeldt 2003, s 18; Balsam & Szymanski 2005, s 256). Ytterligare faktorer rör isolering från det övriga samhället på grund av homofobi och heterosexism (Renzetti 1992, s 116; Holmberg & Stjernqvist 2005, s 22). Även om ordet minoritetsstress, det ord som Balsam och Szymanski (2005) använder sig av, inte nyttjas så uttrycks en kunskap om vissa sådana faktorer hos majoriteten av intervjupersonerna. Många av respondenterna har inhämtat sådan information antingen genom någon form av utbildning eller genom broschyrer som har givits ut av bland annat RFSL. Vissa av respondenterna kan dock inte nämna några särskilda faktorer för samkönat partnervåld och har inte heller inhämtat någon information specifik för ämnet. Vissa faktorer som har tagits upp i forskning, så som internaliserad homofobi och lojaliteten till den egna gruppen (Gårdfeldt 2003, ss 21-23; Balsam & Szymanski 2005, s 259), nämns enbart av en person, Caroline.

Generaliseringar som görs angående homosexuella är exempelvis att det finns en part i ett samkönat förhållande som är ”mannen” och en som är ”kvinnan”. Andra generaliseringar som görs angående kvinnor i ett samkönat förhållande har mycket att göra med traditionella

könsroller. Kvinnor anses av flera respondenter kunna vara väldigt provocerande och ”jävliga mot varandra”, som en kvinna uttryckte det. Därmed finns det hos flera respondenter en föreställning om att våld där kvinnan är en förövare till stor del är psykiskt. Holmberg och Stjernqvist (2005) diskuterar hur normer förknippade med kvinnlighet försvårar att se kvinnor som förövare (s 17) och detta kan relateras till en syn på kvinnor som mer psykiskt än fysiskt våldsamma. Samtidigt inser respondenterna att även fysiskt våld förekommer. Det bör även nämnas att många av respondenterna, när de gjorde sådana antaganden och generaliseringar, gjorde det med stor ödmjukhet och ofta med en frågande ton. Ingen av respondenterna förminskade allvaret av våld i samkönade relationer. Ingen uttryckte heller något stöd för den myt som Gårdfeldt tar upp, att offer och förövare uppfattas vara jämnstarka och att våldet därmed är ömsesidigt (2003, s 19).

Holmberg och Stjernqvist (2005) mötte en del motstånd mot att arbeta med lesbiska våldsutsatta kvinnor på de kvinnojourer de intervjuade för sin studie (s 37). Detta är ingenting vi har upplevt hos någon av de kvinnojoursrepresentanter vi har intervjuat. Samtliga kvinnor vi har intervjuat anser att det är kvinnojurens ansvar, bland andra, att arbeta med våld i samkönade relationer mellan kvinnor. Även om majoriteten är medvetna om RFSL och menar att det är en kompetent verksamhet så uttrycker ingen tankar om att våldsutsatta kvinnor i samkönade relationer borde söka sig till RFSL snarare än kvinnojourerna. Några respondenter menar att RFSL bör användas som en resurs och en respondent påpekar att RFSL har en högre hbt-kompetens men att våldskompetensen kanske är högre på kvinnojourerna.

Det är tydligt att frågan sällan är något som prioriteras på de jourer vi har besökt. Det finns eldsjälur men de är inte många. Vi upplever att många kvinnojoursaktiva helt enkelt inte ser behovet av att utbilda sig i frågor gällande våld i samkönade relationer. Några respondenter ger uttryck för tanken att det inte krävs någon särskild kunskap för att bemöta kvinnor som är eller har varit våldsutsatta i en samkönad relation, vilket kan kopplas till Holmberg och Stjernqvists (2005) lika-tanke. Andra uttrycker att de än så länge inte stött på problematiken och därmed inte konfronterats med det som skulle kunna vara en brist i deras kompetens.

6.4 Strukturella förklaringar på samkönat partnervåld

Ett flertal av kvinnojourerna arbetar utifrån individuella förhållningssätt där faktorer som är knutna till individen och uppväxten snarare än strukturerna runt om individen ses som orsaken

till våldet. Sådana faktorer inkluderar bevittnandet av våld i familjen och låg självkänsla. Några respondenter har dock ett uttalat strukturellt perspektiv. Eliasson (1997) anser att de strukturer av överordning av män och underordning av kvinnor som råder i samhället leder till mäns våld mot kvinnor. Hon menar att det är samhällets ansvar att förhindra detta. Såväl Maria och Filippa diskuterar våld mot kvinnor som ett samhällsproblem och Filippa nämner att män misshandlar kvinnor för att samhället tillåter det. Caroline uttalar att det finns ett systematiskt förtryck av kvinnor som våldet är en del av. Ytterligare en respondent, Elisabeth, uttalar att hon utgår från individuella förklaringar men uttrycker samtidigt att hon tror att de tydliga könsroller som existerar för pojkar och flickor är en del av problemet. Även Maria gör kopplingen till inlärd könsroller när hon förklarar mäns våld mot kvinnor. Tankar om könsroller är i enlighet med Eliassons (a.a.) formuleringar om mäns överordning och hur denna bidrar till att skapa bilden av hur en man ska vara varifrån steget inte är långt till våld på dominansskalan.

Vad gäller förklaringar för våld i samkönade relationer hade många av respondenterna inte reflekterat nämnvärt över det tidigare. De som utgår från mer individuellt inriktade naiva teorier för samma typ av resonemang för samkönade relationer som de gör för olikkönade, vilket kan ses som ytterligare en återspeglning av lika-tanken (Holmberg & Stjernqvist 2005). De intervjupersoner som har ett mer strukturellt förhållningssätt tvingas förhålla sig till sina tidigare nämnda tankar gällande förklaringar till mäns våld mot kvinnor. Filippa är osäker och uttrycker att hon inte kände att hon kan ge något svar på frågan. Maria och Elisabeth, som båda tidigare har uttryckt att våld kan ha sina rötter i olika könsroller för pojkar och flickor, formulerar en tanke om att kvinnor i en samkönad relation kanske tar på sig olika könsroller, så att den ena är mer manlig och den andra mer kvinnlig. En sådan tanke kan kopplas till heteronormativitet och behovet av att definiera även samkönade par utifrån en heterosexuell mall, så som har diskuterats i ett tidigare avsnitt utifrån Connells (1995) begrepp homofobisk ideologi. Även Holmberg och Stjernqvist diskuterar problemet med att se på samkönat partnervåld utifrån en heteronormativ tolkningsram (2005, s 21). Genom att göra detta förbiser man behovet av en särskild analys för våld i samkönade relationer som även den kan och bör involvera konstruerade könsroller och strukturer, men på ett annat sätt än i ett förhållande mellan en man och en kvinna. Maria nuddar dock även vid en tanke om att samkönade par möjligtvis reproducerar en heterosexuell mall. Detta är i enlighet med hooks (2003) tankar om att kvinnor som lever med kvinnor på intet sätt är immuna mot den mall av över- och underordning för förhållanden som är normen i dagens samhälle. Tanken återspeglar även Holm-

berg och Stjernqvists (2005) formuleringar om parrelationer som en struktur för över- och underordning oavsett parternas kön.

Card (1995) diskuterar hur våldet i sig skapar strukturer av dominans i ett förhållande, där båda parter som kvinnor antas inneha samma politiska makt, åtminstone utifrån deras kön. Likaså formulerar hooks (2003) samt Holmberg och Stjernqvist (2005) tankar kring hur samhället i stort och parrelationens strukturer bidrar till att skapa en mall av överordning och underordning. Samtliga författare påvisar strukturer som är närvarande i partnervåld oavsett om det förekommer i ett samkönat eller olikkönat förhållande. Vissa av dessa teorier kan knytas till patriarkala strukturer. Exempelvis teoretiserar Holmberg och Stjernqvist om att parrelationen i sig är en patriarkal och heterosexuell konstruktion som dock kan upprätthållas av såväl kvinnor som män, heterosexuella som homosexuella (a.a., ss 15-16). Likväl knyter ingen av våra respondenter an till patriarkala strukturer i sina naiva teorier om våld i samkönade nära relationer, även om flera knyter an till sådana strukturer när de förklarar mäns våld mot kvinnor.

Eliasson (1997) utgår från ett strukturellt perspektiv och menar att patriarkala strukturer är roten till mäns våld mot kvinnor. I hennes bok, som också heter just *Mäns våld mot kvinnor*, nämns inga förklaringar gällande samkönat partnervåld. Författare som hooks (2003), Card (1995) samt Holmberg och Stjernqvist (2005) påvisar att strukturella förklaringar för våld i samkönade relationer dock existerar. Inga av våra respondenter knyter några starkare band till strukturella förklaringsmodeller vad gäller samkönat partnervåld i sina uttalanden. Endast en av våra respondenter, Caroline, formulerar tankar kring om hon upplever en konflikt mellan hennes förklaringsmodeller för våld i olikkönade och i samkönade relationer. Hon menar att hon inte upplever någon sådan konflikt. Hon har en stark feministisk tanke och hon poängterar att denna inte blir svagare därför att kvinnor även slår kvinnor. Hon utgår dock från patriarkala strukturer då hon förklarar mäns våld mot kvinnor men rör sig bort från dessa strukturella förklaringar och mer mot individuella faktorer i den ekologiska modellen som hennes jour arbetar utifrån när hon diskuterar förklaringar av samkönat partnervåld.

7. SAMMANFATTNING OCH SLUTDISKUSSION

I detta kapitel sammanfattar vi först våra resultat utifrån uppsatsens syfte och frågeställningar. Därefter för vi en diskussion kring de resultat vi har producerat och vilken betydelse dessa har.

7.1 Sammanfattning

Syftet med denna uppsats har varit att undersöka kvinnojournalers förhållningssätt till våld i lesbiska relationer. Genom att genomföra kvalitativa, enskilda intervjuer med representanter för kvinnojourer i Skåne hoppades vi kunna besvara våra frågeställningar om hur kvinnojourer förhåller sig till våld i samkönade relationer, hur kvinnojourer tänker kring bemötande och marknadsföring i relation till kvinnor som lever i samkönade relationer, samt om tankar kring våldets uttryckssätt och förklaringsmodeller skiljer sig åt vad gäller våld i samkönade och olikkönade relationer.

Vi finner att kompetensnivån varierar mycket från såväl kvinnojour till kvinnojour men också från kvinnojoursrepresentant till kvinnojoursrepresentant. Samtliga är medvetna om att våld förekommer i samkönade relationer och samtliga finner det också självklart att kvinnojourer bör arbeta med kvinnor som är våldsutsatta i en samkönad relation. Även om de nämner andra organisationer, så som RFSL, anser de att kvinnojourerna har en viktig roll att spela för våldsutsatta kvinnor oavsett sexuell läggning. En majoritet av kvinnojoursrepresentanterna uttrycker ”lika-tanken”, genom att de anser att partnervåld i grunden är samma sak oavsett kön på förövare och offer och att man därför kan och bör bemöta kvinnor som är våldsutsatta i samkönade relationer på samma sätt som man bemöter kvinnor som är offer för mäns våld i nära relationer. Endast en respondent motsätter sig detta och menar att våld i samkönade relationer kan kräva en särskild analys. Flera av respondenterna har dock en medvetenhet om vissa särskilda faktorer som kan påverka samkönade par, så som hotet om ”outing”. Kvinnojoursrepresentanterna anser att samkönat partnervåld är lika allvarligt som våld i olikkönade relationer och att våldets uttryckssätt i stort är det samma, även om en tanke uttrycks om att kvinnor kan vara mer psykiskt våldsamma än män. Det finns hos flertalet en medvetenhet om praktiska svårigheter som kan uppstå vad gäller exempelvis skyddat boende, men respondenterna menar att detta inte är något problem som är exklusivt för samkönade par.

Vi fann, till vår förvåning, att många kvinnojourer präglas av individuella snarare än strukturella förklaringsmodeller. De med ett individuellt förhållningssätt fann det ofta lättare att förklara samkönat partnervåld. För de respondenter som hade ett mer strukturellt förhållningssätt var det ibland svårare att passa in våld i samkönade relationer i deras förklaringsmodell. Några av respondenterna applicerade tentativt, utifrån hur inlärd könsroller har betydelse för våldets uppkomst, en heterosexuell modell med en manlig och en kvinnlig part även i ett samkönat förhållande. Ofta hade kvinnojoursrepresentanterna inte reflekterat över hur man kan förklara våld i samkönade relationer. Endast en av respondenterna hade en i förväg integrerad bild av förklaringsmodeller för våld i samkönade och i olikkönade relationer. Anknytningarna till strukturella faktorer för samkönat partnervåld var ändock svaga.

Det finns en tendens hos kvinnojourerna av att vara heteronormativa i sitt bemötande av kvinnor och i sin marknadsföring. Detta är en reflektion av ett samhälle som är präglad av heteronormativitet. Kvinnojourerna riktar sig i sin marknadsföring i många fall, dock inte alla, till kvinnor som är utsatta för mäns våld. Bemötandet präglas ofta av ett ofreflekterat antagande att samtliga kvinnor som söker sig till kvinnojouren är heterosexuella men det finns en medvetenhet hos många av respondenterna om detta och en vilja att bli mer inkluderande genom att exempelvis använda könsneutrala ord så som ”partner” vid första mötet med en hjälpsökande kvinna. Heteronormativiteten tar sig även uttryck i fördomar på kvinnojourerna, vilka flera av respondenterna påpekar finns, och i att intresset för samkönat partnervåld är begränsat.

7.2 Slutdiskussion

Vi finner det glädjande att kvinnojoursrepresentanterna var positiva till att ställa upp på intervjuer om våld i samkönade relationer. Flera påpekade att de inte visste så mycket om det men var ändå villiga att dela med sig av sina tankar gällande ämnet. Det finns en tydlig medvetenhet om att våld i samkönade relationer förekommer och att det är lika allvarligt som våld i olikkönade relationer. Det finns även en klar känsla av ansvar för de kvinnor som utsätts för våld i samkönade relationer. Trots den problematik som lika-tanken bidrar till kan en fördel vara att den sätter graden av allvar för våld i samkönade relationer på samma nivå som den för våld i olikkönade relationer. Just tanken om att våld i samkönade och olikkönade relationer är så lika varandra kan även vara en del av förklaringen till att motståndet till att ta emot lesbiska och bisexuella kvinnor på kvinnojourer, som Holmberg och Stjernqvist (2005) mötte i sin

undersökning, minskar. Det faktum att många av kvinnojoursrepresentanterna på ett tydligt sätt förkroppsligar lika-tankens kan dock vara ett stort hinder i kompetensutvecklingen. Så länge som de anser att kvinnor som är våldsutsatta i en samkönad parrelation kan och bör bemötas på samma sätt som våldsutsatta kvinnor i en olikkönad parrelation kommer inte behovet av särskild hbt-kompetens att synliggöras.

Respondenter med ett strukturellt perspektiv har svårigheter att applicera patriarkala strukturer på samkönat partnervåld vilket vi anser är ett resultat av att anknytningen är mindre uppenbar. I en samkönad relation mellan kvinnor finns inga män närvarande men patriarkala strukturer kan upprätthållas och reproduceras även av kvinnor. Likaså kan heterosexuella strukturer upprätthållas och reproduceras av homo- och bisexuella. Att, som några av respondenterna, hävda att det finns en manlig och en kvinnlig part även i ett samkönat förhållande menar vi är ett uttryck för en myt som vi inte kan finna bevis för. Vi menar även att denna syn är ett resultat av det heteronormativa samhälle vi lever i där samkönade relationer måste passas in i en heterosexuell mall för att kunna förstås.

Heteronormativitetstanken är intressant för vår uppsats då vi lade märke till att det genomsyrade flertalet av våra intervjuer. Även om det inte var uttalat i samtliga fall gick det att skönja ett omedvetet heteronormativt förhållningssätt. Detta påvisar just hur djupt socialt förankrade dessa strukturer är i samhället. Eftersom de är så djupt förankrade är det särskilt svårt att förändra dem men inte desto mindre viktigt är det att påvisa att de finns. Vi anser att vi kan påvisa ett underliggande heteronormativt tankesätt. Genom att synliggöra heteronormativiteten kanske vi kan skapa en medvetenhet hos kvinnojourerna, vilket i sin tur kan leda till en ökad förståelse och önskan om att åstadkomma en förändring.

Vi finner det intressant att vi på en fråga om våld i samkönade relationer kunde få höra beskrivningar av homosexuella personer respondenten känner. Vi tolkar denna reaktion som att det finns ett behov hos människor som inte alltför ofta konfronteras med frågor om sexuell läggning att få lufta sina tankar på ämnet när tillfälle ges. I en intervjusituation kan detta accepteras men samma reaktion kan få ödesdigra konsekvenser i mötet med en hjälpsökande lesbisk kvinna.

Det har varit tydligt att en hel del tankar har väckts på kvinnojourerna genom våra intervjuer. Representanter på samtliga kvinnojourer nämner att detta är en fråga som måste diskuteras mer på jouten och flera av kvinnorna menar att våra samtal har varit en påminnelse om detta. Intervjupersonerna har uttryckt en tacksamhet gentemot oss för detta. Konkreta tankeställare har kommit upp, i form av utformningen av hemsidor och broschyrer. Vi menar att detta är ett uttryck för att det behövs mer information om våld i samkönade relationer. Mäns våld mot kvinnor är utan tvekan ett samhällsproblem och vi anser att resurser även i fortsättning bör läggas på att forska om detta och på att skapa resurser för att bekämpa det. Dock vill vi poängtera att våld i samkönade relationer förekommer och att det inte måste existera någon form av motsättning mellan våld i samkönade och olikkönade relationer. Snarare bör våld i samkönade relationer också ges en plats i partnervåldsforskningen och ges mer utrymme än en halvsida någonstans i en flera hundra sidor lång rapport. Våld i samkönade relationer är också det ett strukturellt problem vilket gör det till samhällets ansvar att jobba aktivt emot det. Därför behövs det mer forskning på ämnet och då särskilt på de strukturella faktorer som påverkar samkönat partnervåld. På detta sätt hoppas vi att man kommer att kunna lyfta fram våld i samkönade relationer på samma sätt som man har gjort med mäns våld mot kvinnor och se att det inte är ett privat problem, utan det är ett samhällsproblem.

8. KÄLLFÖRTECKNING

8.1 Referenser

Balsam, Kimberly F. & Szymanski, Dawn M. (2005) "Relationship Quality and Domestic Violence in Women's Same-Sex Relationships: The Role of Minority Stress" i *Psychology of Women Quarterly*, 29, 258-269.

Boréus, Kristina & Bergström, Göran (2005) "Innehållsanalys" i Bergström, G. & Boréus, K., red.; *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Card, Claudia (1995) *Lesbian Choices*. New York: Columbia University Press.

Connell, R.W. (1995) *Maskuliniteter*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.

Eliasson, Mona (1997) *Mäns våld mot kvinnor. En kunskapsöversikt om kvinnomisshandel och våldtäkt, dominans och kontroll*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.

Gårdfeldt, Lars (2003) *Kvinna slår kvinna. Man slår man. Homosexuell partnermisshandel*. Stockholm: Nationellt Råd för Kvinnofrid.

Hilte, Mats (2001) *PM för uppsatsskrivare*. Lund: Lunds Universitet, Socialhögskolan.

Holmberg, Carina & Ulrica Stjernqvist (2005) *Våldsamt lika och olika – Om våld i samkönade parrelationer. Centrum för Genusstudier, nr 36*. Stockholm: Stockholm Universitet.

Holme, Idar Magne & Solvang, Bernt Krohn (1997) *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.

hooks, bell (2003) *Communion. The Female Search for Love*. New York: Perennial.

Nordin, Lissa (2005) "När man inte vill vara själv" i Kulick, D., red.; *Queersverige*.

Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.

Nordberg, Marie (2005) *Jämställdhetens spjutspets? Manliga arbetstagare i kvinnoyrken, jämställdhet, maskulinitet, femininitet och heteronormativitet*. Göteborg: Bokförlaget Arkipelag.

Olsson, Eric (1993) ”Naiva teorier’ i socialt behandlingsarbete” i *Nordiskt socialt arbete*, 2, 3-17.

Renzetti, Claire M. (1992) *Violent Betrayal: Partner Abuse in Lesbian Relationships*. California: Sage Publications.

Robertson, Alexa (2005) ”Narrativanalys” i Bergström, G. & Boréus, K., red,: *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.

8.2 Internet

Nationalencyklopedin (2006) ”Homofobi” <http://www.ne.se/jsp/search/search.jsp?h_search_mode=simple&h_advanced_search=false&t_word=homofobi> [cited 2006-05-09]

Riksförbundet för sexuell upplysning (2006) ”Hetero-, bi- och homosexualitet” <http://www.rfsu.se/hetero-_bi-_och_homosexualitet.asp> [cited 2006-06-12]

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (2006) ”Om ROKS” <http://www.roks.se/Om%20roks/om_roks.htm> [cited 2006-03-23]

Sveriges Kvinnojourers Riksförbund (2006) ”Om SKR” <<http://www.kvinnojour.com/om-skr/>> [cited 2006-03-23]

Sveriges Kvinnojourers Riksförbund (2006) ”Mål och vision” <<http://www.kvinnojour.com/omskr/vision/>> [cited 2006-03-23]

Sydsvenskan (2006-04-25) ”Kvinnojourer saknas i mer än halva Skåne” <<http://sydsvenskan.se/skane/article155207.ece>> [cited 2006-05-09]

Terrafem (2006) "Terrafem" <<http://www.terrafem.org>> [cited 2006-06-12]

Wikipedia (2006) "Heterosexism" <<http://en.wikipedia.org/wiki/Heterosexism>> [cited 2006-05-09]

Bilaga 1: Intervjumanual

1. Respondentinformation

- *Namn*
- *Ålder*
- *Hur länge har du varit verksam inom kvinnojouren?*

2. Vilken typ av verksamhet bedriver ni?

- *Skyddat boende? Telefonjour? Individuella samtal? Grupper? Information?*

3. Utifrån vilka teoretiska förklaringsmodeller arbetar ni?

- *Hur förklarar ni våld i nära relationer? Strukturellt, individuellt?*

4. Möter ni lesbiska kvinnor som utsatts för våld i nära relationer i ert arbete?

- *Hur bemöter ni lesbiska kvinnor som kommer till er? Skiljer det sig på något sätt från hur ni bemöter heterosexuella kvinnor?*
- *Finns det några praktiska problem med att arbeta med just våld i lesbiska relationer? T.ex. med skyddat boende?*
- *Anser ni att ni marknadsför er på ett sätt som är inkluderande av lesbiska kvinnor som är utsatta för våld i nära relationer?*
- *Anser ni att det är kvinnojourernas ansvar att arbeta med våld i lesbiska relationer? Om inte: Vems ansvar är det?*
- *Anser ni att det finns andra organisationer som är bättre lämpade att arbeta med våld i nära lesbiska relationer?*

5. Upplever ni att det finns skillnader mellan våld i lesbiska relationer och heterosexuella relationer?

- *Processerna?*
- *Våldets uttryckssätt?*
- *Annat?*

6. Skiljer sig de teoretiska förklaringsmodeller ni använder för att förklara våld i lesbiska relationer från de ni använder för att förklara våld i heterosexuella relationer?

- *Hur förklarar ni våld i lesbiska nära relationer?*
- *Upplever ni en konflikt i att "passa in" våld i lesbiska nära relationer i den förklaringsmodell ni använder er av för våld i nära heterosexuella relationer?*
- *Upplever ni att exempel med våld i homosexuella relationer används som exempel när någon vill förminska strukturella faktorer i våld i nära relationer?*